ΡΕΝΑΝ, ΤΑΙΝ ΚΑΙ ΜΙΣΕΛΕ

Αἰτιολογῶν τὴν εἰς ἕνα τόμον συνένωσιν τῶν διατριβῶν του περὶ τῶν τριῶν τούτων συγγραφέων[1], ὁ κ. Monod λέγει εἰς τὸ προοίμιόν του ὅτι, καίτοι μὴ ὑποτιμῶν τοὺς ἄλλους συγχρόνους ἱστοριογράφους τῆς Γαλλίας, θεωρεῖ ὅμως τοὺς τρεῖς τούτους ὡς ἐξασκήσαντας ἰδίως τὴν μεγαλειτέραν καὶ γενικωτέραν δρᾶσιν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς των.

Ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον δὲν εἶναι ἀρκοῦντα ἐξήγησις τῆς ἐν λόγῳ δημοσιεύσεως. Ὁ κ. Monod ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ πλησίον, ἠγάπησε καὶ ἐξετίμησε τοὺς τρεῖς τούτους μεγάλους συγγραφεῖς. Ὁ βίος των συνδέεται πρὸς τὴν διάπλασιν τῆς διανοίας του, ὁ δὲ θάνατός των ἐλύπησε καιρίως τὴν ψυχήν του. Διὰ τοῦτο ἔγραψε περὶ αὐτῶν. Ἔγραψε δὲ μετὰ συγκινήσεως καὶ ἀγάπης, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ ἐπηρεασθῇ εἰς τὰς κρίσεις του ὡς φιλόσοφος ἢ ἱστορικός, χωρὶς νὰ ὑποκρύψῃ ἢ διαστρέψῃ τὰς περὶ τῶν ἔργων των ἰδέας του χάριν τῆς φιλίας τὴν ὁποίαν ἔτρεφε πρὸς τὰ ἄτομά των. Ἀλλ' ὅμως τῆς φιλίας τὸ αἴσθημα διαλάμπει εἰς ἑκάστην τοῦ βιβλίου σελίδα, μεταδίδεται δὲ εἰς τὸν τερπόμενον ἀναγνώστην ἡ θέρμη τῆς ὁποίας ἐνεφορεῖτο ἡ καρδία τοῦ γράψαντος. Ἡ θέρμη αὕτη εἶναι τόσον μᾶλλον καταφανής, καθόσον αἱ τρεῖς πραγματεῖαι ἐγράφησαν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον ἑκάστου τῶν τριῶν ἱστορουμένων ἀνδρῶν, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προσφάτου πένθους των. Δὲν συνδέονται πρὸς ἀλλήλας εἰμὴ μόνον διὰ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἱστοροῦντος. Διαφαίνονται καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐξ ἴσου ἡ ἀγαθότης, ἡ εὐθύτης, ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ πολυμάθειά του, μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου δὲν κατέχεται τις ὑπὸ συμπαθῶν ἐντυπώσεων περὶ μόνων τοῦ Ρενάν, τοῦ Ταὶν καὶ τοῦ Μισελέ, ἀλλ' ἐπίσης καὶ περὶ τοῦ κ. Monod.

Αἱ διατριβαὶ αὗται εἶναι μᾶλλον συνοπτικαὶ ἀναλύσεις τῶν ἔργων τῶν τριῶν περιωνύμων συγγραφέων ἢ βιογραφίαι των. Ἀλλ' ἡ διέλιξις τῆς διανοητικῆς μορφώσεως καὶ δράσεως ἑκάστου αὐτῶν σχετίζεται πρὸς τὰς περιπετείας τοῦ βίου του, πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ψυχῆς του. Πῶς δύναταί τις γράφων περὶ τοῦ Ρενὰν ν' ἀποσιωπήσῃ τὰ τοῦ κλονισμοῦ τῶν θρησκευτικῶν του πεποιθήσεων καὶ τὴν οἰκειοθελῆ ἔξοδόν του ἐκ τοῦ ἱεροδιδασκαλείου, ὅπου προπαρεσκευάζετο διὰ τὸ κληρικὸν στάδιον; Πῶς, ἀναλύων τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ Ταίν, νὰ χωρίσῃ αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν ἰδιορρυθμίαν του; Πῶς νὰ λησμονήσῃ τὴν ταπεινὴν καταγωγὴν τοῦ *Michelet*, τὴν ἠθικήν του ἀνύψωσιν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν τὸ δεύτερον ἰδίως συνοικέσιον ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς ζωῆς του; Ἐνδιατρίβων κυρίως εἰς τὰ τῆς διανοητικῆς των ἐργασίας, ὁ ἐπιδέξιος συγγραφεὺς δι' ὀλίγων ἐντέχνων γραμμῶν ἀπεικονίζει καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπίσης μορφήν του. Διὰ τῶν συνοπτικῶν σκιαγραφιῶν του ἀποτυπόνει πλήρη, ζωντανὴν καὶ πιστὴν τὴν εἰκόνα τῶν τριῶν ἐνδόξων φίλων του.

Ἐκ τῶν τριῶν οἱ δύο ἦσαν συνομήλικοι. Ὁ Ρενὰν γεννηθεὶς τὸ 1823 ἀπέθανε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1892. Ὁ Ταίν, κατὰ πέντε ἔτη νεώτερος, ἀπέθανε ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν Ρενάν. Ὁ ταυτόχρονος σχεδὸν θάνατός των ἐστέρησε τὴν Γαλλίαν διπλοῦ διαδήματος, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ κ. Monod. Ὁ Michelet ἀνῆκεν εἰς τὴν προγενεστέραν γενεάν. Ἐγεννήθη τὸ 1798 καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1874. Ἀλλ' ὅπως δήποτε, ἦσαν σύγχρονοι καὶ οἱ τρεῖς. Ὑπέστησαν ἐξ ἴσου τὰ δεινὰ τῆς ἀπορράδος διὰ τὴν Γαλλίαν περιόδου τῶν ἐτῶν 1870 καὶ 1871, ἐξ ἴσου δὲ ὑπέστησαν καὶ τὴν πίεσιν τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Γ' κατὰ τὰ πρῶτα ἰδίως ἔτη τῆς κυριαρχίας του. Οὕτω, ὁ *Michelet*, καθηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς τὸ *Collège de France*, ἐπαύθη κατὰ τὸ 1851.—Ὁ *Taine*, διορισθεὶς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του καθηγητὴς εἰς τὸ Λύκειον τοῦ *Nevers*, ἠρνήθη, μόνος αὐτὸς ἐκ τῶν συναδέλφων του, νὰ προσυπογράψῃ ἀναφορὰν ἐκφράζουσαν ὄχι μόνον ἐπιδοκιμασίαν ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνην διὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ 1851, καὶ κατὰ συνέπειαν ἐστάλη εἰς ἄλλην ὑποδεεστέραν θέσιν. Ὑποβιβασθεὶς καὶ πάλιν μετά τινας μῆνας, ἔδωκε τὴν παραίτησίν του καὶ ἰδιώτευσε μέχρι τοῦ 1864, ὁπότε ὠνομάσθη καθηγητὴς τῆς Αἰσθητικῆς καὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Καλλιτεχνίας εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ὡραίων Τεχνῶν. Ὁ δὲ Ρενὰν ὀνομασθεὶς καθηγητὴς τῆς Σημιτικῆς φιλολογίας κατὰ τὸ 1862, ἐπαύθη τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἕνεκα τῆς ἐγερθείσης κατακραυγῆς μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Βίου τοῦ Ἰησοῦ. Μόνον κατὰ τὸ 1870, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας, διωρίσθη ἐκ νέου εἰς τὴν προτέραν ἕδραν του. Ἀλλ' εἴτε κατέχοντες δημοσίας θέσεις, εἴτε ἰδιωτεύοντες, οὐδέποτε ἔπαυσαν καὶ οἱ τρεῖς ἐργαζόμενοι. Αἱ Ἀρχαὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ τοῦ Ρενάν, ἡ Ἱστορία τῆς Ἀγγλικῆς φιλολογίας καὶ αἱ Πηγαὶ τῆς συγχρόνου Γαλλίας τοῦ Ταίν, καὶ ἡ Ἱστορία τῆς Γαλλίας τοῦ Μισελὲ ἐδόξασαν ζῶντας τοὺς συγγραφεῖς των καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν ὑστεροφημίαν των. Παρεκτὸς τῶν μεγάλων τούτων μνημείων, παρήγαγον καὶ οἱ τρεῖς ἔργα πολλὰ καὶ ποικίλα, μαρτυροῦντα τὴν εὐρύτητα τῶν γνώσεων, τὸ βάθος τῶν σκέψεων ἢ καὶ τὸν πλοῦτον τῆς φαντασίας των. Τὴν γένεσιν, τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ἐπίδρασιν ἑκάστου τῶν ἔργων τούτων ἀναγράφει λεπτομερῶς καὶ εὐγλώττως ὁ κ. Monod. Παραπέμποντες τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ ἀξιόλογον βιβλίον του, περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἐκεῖθεν μεταφορὰν τοῦ

[1] Renan, Taine, Michelet, par Gabriel Monod. Paris, C. Leig. 1894.

χαρακτηρισμοῦ ἑκάστου τῶν τριῶν τούτων μεγάλων συγγραφέων.

«Ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν, λέγει περὶ τοῦ Ρενάν, » (σελ. 35) ἀδύνατον νὰ τὸν λησμονήσουν. Κᾶτὰ » πρώτην ἔποψιν, ἡ μορφή του οὐδὲν εἶχε τὸ ἐλκυ- » στικόν. Μικρὸς τὸ ἀνάστημα, μὲ κεφαλὴν ὑπερ- » μεγέθη μόλις ἐξέχουσαν τῶν μεγάλων του ὤμων, » δυσκίνητος ὡς ἐκ τοῦ πολλοῦ πάχους, ἐφαίνετο » κατ' ἀρχὰς ἄσχημος. Ἀλλ' ἡ πρώτη αὕτη ἐντύ- » πωσις ἐξηλείφετο διὰ μιᾶς. Εἰς τὸ εὐρύ του μέ- » τωπον ἐζωγραφίζετο ἡ δύναμις τοῦ νοῦ του, ἡ » ζωὴ καὶ τὸ πνεῦμα ἔλαμπον εἰς τὸ ἥμερον βλέμ- » μα του, καὶ τὸ μειδίαμά του ἐμαρτύρει τὴν ἀγα- » θότητά του. Τὸ ἦθός του, ἐνθυμίζον ἔτι τὴν » πατρικὴν ἱερέως φιλορρησύνην, αἱ τρόπον τινὰ » εὐλογοῦσαι εὐτραφεῖς χεῖρές του, ἡ εὐμενὴς ἐπί- » νευσις τῆς κεφαλῆς του ἐξέφραζον πάντοτε εὐ- » προσηγορίαν μαρτυροῦσαν τὴν φυσικήν του εὐγέ- » νειαν. Ἄλλα πῶς νὰ περιγράψῃ τις τὸ γόητρον » τῆς ὁμιλίας του: Ἀρεὰς τὴν ἔκρασιν, σχεδὸν » ἀτημέλητος, ἀλλ' ὅμως πάντοτε εἰκονικὸς καὶ » πρωτότυπος, ἔπειθε καὶ κατέθελγε τὸν ἀκούοντα. » Χάρις εἰς τὸ θαυμάσιον μνημονικόν του, ἐξέφερεν » ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου ἐπιχειρήματα νέα, ἰδέας » ἰδιορρύθμους, ἡ δὲ πλουσία του φαντασία ἐποικίλλε » τὸν λόγον δι' ἐκφράσεων ποιητικῶν, διὰ παραλλη- » λισμῶν ἀπροσδοκήτων, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ προβλέ- » ψεων προρητικῶν περὶ τοῦ μέλλοντος. Αἱ ἀρηγήσεις » του ἦσαν πλήρεις χάριτος, πνεύματος καὶ ποιήσεως. » Δὲν ἠγάπα τὰς διενέξεις. Πολλάκις τὸν ἐψεξαν διὰ » τὴν εὐκολίαν μὲ τὴν ὁποίαν παρεδέχετο καὶ τὰς » μᾶλλον ἀντιφατικὰς γνώμας. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη » συγκατάβασις πρὸς τὰς ἰδέας τῶν ἄλλων, πηγά- » ζουσα ἐξ εὐγενείας ἐνίοτε περιρρονητικῆς, δὲν τὸν » ἐμπόδιζε νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἰδικήν του γνώμην » ὅτε ἐπρόκειτο περὶ πραγμάτων σπουδαίων».

Τοιοῦτος ὁ κοινωνικὸς ἄνθρωπος. Ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ συγγραφέως ὁ κ. Monod συνοψίζει τὰς κρίσεις του διὰ τῶν ἑξῆς, ὅπου ἴσως τινὲς θεωρήσουν ὅτι ἐπικρατεῖ μετά τινος ὑπερβολῆς τὸ αἴσθημα τῆς φιλίας.

«Ἐὰν τις ἐξετάσῃ, λέγει (σελ. 48), τί τὸ ἰδίως » χαρακτηρίζον τὸν Ρενάν, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς » ἐξοχωτέρους λογογράφους καὶ φιλοσόφους, θὰ εὕρῃ » ὅτι ἡ ὑπεροχή του συνίστατο εἰς τὴν ἰδιάζουσάν » του δεινότητα περὶ τὸ ἐμβαθύνειν εἰς τὰ τῆς » ἱστορίας καὶ τῆς φύσεως ἐν τῇ ἀπείρῳ ποικιλίᾳ » των. Παρέβαλλον τινὲς τὸν Ρενὰν πρὸς τὸν Βολ- » ταῖρον, καθόσον καὶ ἐκεῖνος ἦτο, ὡς ὁ Ρενάν, ὁ » κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τῆς ἐποχῆς του. Ἀλλ' » ὁ Βολταῖρος δὲν ἐξισοῦται πρὸς τὸν Ρενὰν οὔτε » κατὰ τὴν ἔκτασιν τῶν γνώσεων, οὔτε κατὰ τὴν » πρωτοτυπίαν τῶν ἰδεῶν, οὔτε κατὰ τὸ ὕφος. Τὸν » παρέβαλλον καὶ πρὸς τὸν Goethe, ἀλλ' οὗτος » ἦτο πρὸ παντὸς ἄλλου ποιητής, ὁ δὲ διανοητικός » του ὁρίζων, καίτοι εὐρύτατος, δὲν ἠδύνατο ὅμως » καθ' ἣν ἐποχὴν ἔζη, νὰ ἔχῃ τὴν ἔκτασιν τοῦ ὁρί- » ζοντος τοῦ Ρενάν. Ὁ Ρενὰν ὑπερέβαλε πάντας » κατὰ τὴν περιεκτικότητα καὶ τὴν καθολικότητα » τοῦ ἐγκεφάλου του».

Τοιαῦτα περὶ τοῦ Ρενάν. Ὁ δὲ Ταίν:

« Ἁπλοῦς, σπουδαῖος, ἐργατικός, διῆλθε τὸν » βίον μόνας τέρψεις ἔχων τὴν οἰκογένειαν, τὴν φι- » λίαν, τὴν μελέτην καὶ τὸν ἔρωτα τῆς τέχνης καὶ » τῆς φύσεως. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρὸς συνηρμό- » ζετο καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὸν τρόπον τοῦ ζῆν.... » Ὁ φίλος οὗτος τῆς ἀληθείας, ἦτο ἀληθὴς καὶ εἰ- » λικρινὴς κατὰ πάντα, κατὰ τοὺς στοχασμούς, τὰ » αἰσθήματα, τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα.... Τὸ κατ' » ἐξοχὴν χαρακτηριστικόν του ἦτο ἡ μετριοφρο- » σύνη. Ἐμαρτυρεῖτο αὕτη καὶ ἐκ μόνης τῆς ὄψεώς » του. Τὸ ἐξωτερικόν του ὑπέκρυπτε τὴν ἀξίαν του. » Ἀναστήματος κάτω τοῦ μετρίου, λεπτόσωμος, » ὄχι εὐειδὴς τὴν μορφήν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐλα- » φρῶς διαστρόφους ὑπὸ τὰ σκιάζοντα τὸ βλέμμα » του ὀμματοθύκια, οὐδὲν εἶχε τὸ δυνάμενον νὰ » ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν ἐπιπολαίου παρατηρητοῦ. » Ἀλλ' ὅτε τὸν ἐσχετίζετό τις, ἅμα συνωμίλει μετ' » αὐτοῦ, ἔβλεπε πόσην δύναμιν ἐνέκλειεν ἡ κεφαλή » του, πόσην ἀγαθότητα ἡ καρδία του. Ἀπετρο- » πιάζετο τὴν ἐπίδειξιν, τὸν θόρυβον, — ἀπέφευγε » τὸν κόσμον ὄχι μόνον ἕνεκα τῆς ὑγείας καὶ τῆς » ἐργασίας του, ἀλλὰ καὶ μὴ θέλων νὰ γείνῃ ποτὲ » ἀντικείμενον περιεργείας, ἦ τοῦ συρμοῦ. Ἀλλὰ » τοῦτο δὲν προήρχετο ἐξ αἰσθήματος φυγανθρωπίας. » Ἀπ' ἐναντίας ἦτο εἷς ἄκρον εὐπρόσιτος καὶ εὐ- » προσήγορος ὅτε ἐνόμιζεν ὅτι δύναται νὰ δώσῃ ἢ » νὰ λάβῃ συμβουλὴν ὠφέλιμον. Ἀπηλλαγμένος » πάσης προσποιήσεως, πάσης ὑπεροψίας, ὑπέκρυ- » πτε πάντοτε τὴν ὑπεροχήν του, φερόμενος καὶ » πρὸς τοὺς ταπεινοτέρους τῶν ὁμιλητῶν του ὡς » πρὸς ἴσους, ὡς πρὸς φίλους.... Ἡ ἀγαθότης καὶ » ἡ πρὸς πάντας εὐμένεια ἦσαν καὶ αὗται πηγαὶ » τῆς μετριοφροσύνης του... Αὕτη δὲ ἐξηγεῖ τὸ » παρά τινων παρεξηγηθέν: πῶς καὶ διατί ὁ ἐλευ- » θερόφρων οὗτος, ὁ γεννηθεὶς μὲν καθολικὸς τὸ » θρήσκευμα ἀλλὰ μηδέποτε συγκαλύψας τὴν ἀπι- » στίαν του, ἐξέφρασε τὴν θέλησιν νὰ ἐνταφιασθῇ » ὡς χριστιανὸς διαμαρτυρόμενος... Ἐροβάθη μὴ » ἄλλως ἡ κηδεία του θεωρηθῇ ὡς ἐπίδειξις ἀντι- » θρησκευτικὴ καὶ προκαλέσῃ διαδηλώσεις ἐμπνεο- » μένας ἐκ μίσους μᾶλλον πρὸς τοὺς πιστεύοντας ἢ » ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν μνήμην του.... Ἠθέλησε » νὰ κηδευθῇ ἁπλῶς, καθὼς ἔζησε, ἄνευ λόγων ἐπι- » κηδείων, ἄνευ στρατιωτικῶν τιμῶν, πρὸ πάντων » δὲ ἄνευ ἀφορμῆς οἱασδήποτε πρὸς ἐξέγερσιν διε- » νέξεων ἐμπαθῶν, ἢ πρὸς αὔξησιν τῆς ἠθικῆς » ἀναρχίας, τῆς ὁποίας ζῶν ἐπροσπάθησε νὰ ἐξου- » δετερώσῃ τὰς συνεπείας, διερευνῶν τὰ γεννήσαντα » αὐτὴν αἴτια». (σελ. 141—146).

Ἐξετάζων τὰ ἔργα τοῦ Ταὶν ὁ κ. Monod ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ κατ' ἐξοχὴν προσόν του, *sa faculté maitresse*, τὸ ῥυθμίσαν καὶ διαπλάσαν τὰς λοιπάς του πάσας ἰδιότητας, ἦτο ἡ δύναμις τῆς λογικῆς.

«Πῶς; ἐπιλέγει, (σελ. 153—154) ὁ συγγρα- » φεὺς οὗτος, ὁ τόσον ἐπιτυχῶς ἐπιδιώκων τὸν χρω- » ματισμὸν τοῦ ὕφους,—ὁ ἱστοριογράφος ὁ τόσον » ζωηρῶς παριστῶν ἀνθρώπους ζῶντας, δρῶντας, » λαλοῦντας,—ὁ κριτικός, ὁ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀνα-

» ζητῶν τὴν ζωὴν καὶ τὴν λάμψιν εἰς τὰ προϊόντα » τῆς τέχνης ἢ τῆς φιλολογίας, ὑπείκει κυρίως εἰς » ἐλατήριον ἐπιστημονικόν, ἢ οὕτως εἰπεῖν μαθημα- » τικόν; Καὶ ὅμως, ναί! Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ὑπε- » ροχὴ καὶ τὸ ὑποδεές του συγχρόνως, ἐντεῦθεν καὶ » ἡ δύναμις καὶ αἱ ἐλλείψεις του».

Τὴν ἐκτίμησιν ταύτην τῆς ἰδιορρυθμίας τοῦ Ταὶν ἀναπτύσσει ὁ κ. Monod διὰ μακρῶν, ἀνυψῶν μᾶλλον τὰ ἐπαινετὰ ἢ ἐξαίρων τὰ μεμπτά. Παραθέτει ὅμως τὴν κρίσιν τοῦ Ἑλβετοῦ *Amiel*, ἐκφράσαντος ἀποτομώτερον τὴν αὐτὴν περίπου ἰδέαν. Μετριάζει ὅμως δι' ἐπιρυλάξεων τὴν αὐστηρότητα τοῦ *Amiel*. Ἰδοὺ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο: (σελ. 160)

« Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ταὶν μοῦ προξενεῖ αἴσθη- » μά τι ἀνιαρόν, καθὼς ὁ δυσηχὴς κρότος τροχα- » λιῶν ἢ ἀτμομηχανῆς, καθὼς ἡ ἀποφορὰ χημικοῦ » ἐργαστηρίου. Τὸ ὕφος του ἐνθυμίζει φαρμακευ- » τικὰς καὶ τεχνικὰς προπαρασκευάς. Ἡ ἐπιστήμη » του εἶναι ἀμείλικτος. Ἔχει τι τὸ τραχὺ καὶ τὸ » ψυχρόν, τὸ στερεὸν καὶ δριμύ, ἐλλείπει ὅμως ἡ » πραότης, ἡ μεγαλοφροσύνη, ἡ χάρις. Ἡ τοιαύτη » ἐντύπωσις,—δυσάρεστος εἰς τὴν ἀκοήν, εἰς τὴν » γεῦσιν, εἰς τὴν ὅρασιν, εἰς τὴν καρδίαν,—προέρ- » χεται ἴσως ἐκ δύο λόγων: τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας » τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ του συστή- » ματος. Ἡ ἄκρα περιρρόνησις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ » χαρακτηρίζουσα τὴν φυσιολογικὴν σχολήν, καὶ » ἡ παρεισαγωγὴ τῆς ἐπιστημονικότητος εἰς τὴν » φιλολογίαν ἐξηγοῦν τὴν ὑπολανθάνουσαν εἰς τὸ » ὕφος του ξηρότητα, ἡ ὁποία σοῦ συναρπάζει τὴν » ἀναπνοὴν καθὼς οἱ ἀτμοὶ μεταλλουργείου. Εἶναι » διδακτικώτατος, ἀλλ' οὐδαμῶς ζωογόνος. Ἀπο- » ξηραίνει, ὑποκαίει, καταβλίβει, δὲν ἐμπνέει τί- » ποτε, μεταδίδει μόνον γνώσεις. Ὑποθέτω ὅτι » τοιαύτη θὰ εἶναι ἡ φιλολογία τοῦ μέλλοντος, ἐπὶ » τὸ Ἀμερικανικώτερον, ἀντίθετος ἐκ διαμέτρου » πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην: ἀντὶ τῆς ζωῆς, ἡ » ἄλγεβρα,—προβλήματα ἀντὶ εἰκόνων,—ἀντὶ τῆς » μύθης τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀναθυμιάσεις χημικῶν » ἀναλύσεων,—συλλογισμοὶ παγεροὶ ἀντὶ τῶν τέρ- » ψεων τῆς διανοίας, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ Τέχνη ἐκδέ- » ρουσα καὶ ἀνατέμνουσα τὸ πτῶμα τῆς νεκρᾶς » Ποιήσεως! »

Τοιούτου εἴδους μομφὰς δὲν δύναταί τις ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν *Michelet*. Ἄλλως δέ, καθ' ἣν ἐποχὴν διεπλάσθη οὗτος, δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐπικρατήσει ἡ ἐπιστημονικὴ τάσις τῆς φιλολογίας κατὰ τῆς ὁποίας μετὰ τόσης ζέσεως ἐξανίσταται ὁ *Amiel*. Τοῦ Μισελὲ τὸ ἰδιάζον προσὸν (*la faculté maitresse* καὶ πάλιν) ἦτο, κατὰ τὸν κ. *Monod*, «ἡ ἀγάπη».

« Ἐάν, λέγει (σελ. 248 καὶ ἑξ.), ἐὰν ἡ διάνοιά » του ἔχει τι τὸ πυρετῶδες, τὸ ἀπότομον, διαβλέπει » τις ὅτι τοῦτο πηγάζει ἐκ τῆς καρδίας του, τῆς » ἀείποτε μετὰ συγκινήσεως παλλούσης. Καὶ ἡ φαν- » τασία του ἔτι κυβερνᾶται ὑπὸ τῆς καρδίας του... » Ὅ,τι ἐπασχολεῖ τὸν νοῦν του συγκινεῖ καὶ τὴν » καρδίαν του, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ φύσις ἐμψυχοῦται » καὶ οἱ νεκροὶ ἀναζοῦν ὑπὸ τὸν καλαμόν του. Τὴν » πάλην τῶν στοιχείων ἢ τῶν ἀνθρώπων δὲν βλέπει » αὐτὸς ἀπαθής. Ἐμφορεῖται ἡ ἀγάπης ἢ μίσους. » Ἀρηγεῖται τὰ συμβάντα τοῦ παρελθόντος μετὰ » πάθους, ὡς σύγχρονος αὐτῶν. Περιγράφει τὴν » ὕπαρξιν τῶν ζώων ἢ τῶν φυτῶν ὡς τρόπον τινὰ » ζήσας τὴν ζωήν των, συμμερισθεὶς τὰς ἀπολαύ- » σεις των καὶ ὑποστὰς τὰ δεινά των. Γράφων ἀπο- » τείνεται εἰς τὴν εὐαισθησίαν μᾶλλον ἢ εἰς τὰ » αἰσθητήρια τοῦ ἀναγνώστου. Τὸ ὕφος του εἶναι » πλῆρες συγκινήσεως μᾶλλον ἢ εἰκόνων. Δὲν ἐπι- » διώκει τὸ εὔηχον ἢ τὸν χρωματισμόν ὡς ἄλλοι » ποιηταί, ὡς ῥέτ' εἰπεῖν ὁ Βίκτωρ Οὐγώ, ἀλλὰ » διὰ τῆς ὁρμῆς, διὰ τῆς ζωῆς, διὰ τοῦ αἰσθήματος » συναρπάζει τὸν ἀναγνώστην».

Τὴν τοιαύτην ἐντύπωσιν παρεκτὸς τῶν ἔργων τοῦ Michelet ἐπροξένει, κατὰ τὸν κ. *Monod*, καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἔτι μορφὴ τοῦ ἀνδρός.

«Ἦτο τόσον ἰσχνὸς καὶ μικρός, (σελ. 226–227). » ὥστε ἐλησμόνει τις ὅτι εἶχε σῶμα. Ἡ ὡραία κε- » φαλή του, δυσαναλόγως μεγάλη, ἐφαίνετο ὡς » ἀποτύπωσις πιστὴ τοῦ πνεύματός του... Τὸ » ἄνω μέρος τοῦ προσώπου ἐξέφραζε θαυμασίως τὸ » μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐγένειαν. Τὸ εὐρὺ του μέτω- » πον, περιστερόμενον διὰ μακρᾶς λευκῆς κόμης, » οἱ ὀφθαλμοί του πλήρεις ἐνταυτῷ καὶ πάθους καὶ » ἀγαθότητος, ἐξέφραζον τὴν ποίησιν, τὸν ἐνθου- » σιασμὸν καὶ τὴν εὐαισθησίαν του... Ὅτε ὠμί- » λει, ἡ διάνοια ἐφαίνετο ἀναβλύζουσα διὰ τῶν » ὀφθαλμῶν του καὶ σ' ἐγοήτευε τὸ βλέμμα του, » τὸ μέχρι γήρατος διατηρηθὲν λαμπρὸν καὶ διαυ- » γές, καθὼς συμβαίνει ἐνίοτε ὅτε ἡ καρδία μένει » νέα. Τίς δὲ ποτε περισσότερον ἐκείνου διέμεινε » διαρκῶς νέος; Αἱ τρίχες του ἦσαν ἤδη λευκαὶ » ὅτε ἦτο εἰκοσιπενταετής. Ἑκτοτε δὲν ἠγήρασε. » Νέος, διεκρίνετο διὰ τὴν πρόωρον ὡριμότητά του. » Γέρων, διετήρησε μέχρι τέλους τὸ ἀκμαῖον καὶ τὸ » ἔνθερμον τῆς ψυχῆς...» Ὁ ἴδιος ἔλεγε περὶ ἑαυ- τοῦ, συγκρινόμενος πρὸς τοὺς συγχρόνους του ἱστο- ρικοὺς συγγραφεῖς καὶ ἀναγνωρίζων τὴν καλλιέπειαν, τὴν κρίσιν, τὴν βαθύνοιάν των: «Ἐγὼ ἠγάπησα περισσότερον ἐκείνων».

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΙΕ'.

Ὁ λοχαγὸς Φίλιππος Βράγκας δὲν ἐχρονοτρίβησε ματαίως.

Μόλις ἐξημέρωσεν, ἔσπευσεν εἰς συνάντησιν τοῦ συναδέλφου του Μιλτιάδου Καρπέτα, ἐντίμου καθ' ὅλα καὶ εὐγενοῦς χαρακτῆρος ἀξιωματικοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου στενώτατα συνεδέετο.

— Γιὰ καλὸ νὰ ἦναι, Φίλιππε· πῶς τόσο πρωΐ; Δὲν εἶναι στὲς ἕξεις σου αὐτό.

— Δὲν εἶναι διόλου γιὰ καλό, Μιλτιάδη μου. Εἶναι γιὰ δουλειὰ πολὺ δυστυχισμένη· θὰ μὲ βοη-

[1] Ἴδε σελίδα 305.

θήσῃς ὡς μάρτυς εἰς μονομαχίαν. Ἠξεύρεις ὅτι ἐγὼ δὲν ἀνακατόνομαι ποτὲ σ' αὐταῖς τῆς ἀναγούλαις· ἀλλὰ σήμερα εἶναι διαφορετικὰ πολὺ τὰ πράγματα. Πρόκειται περὶ μονομαχίας, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ πλέον μαύρη ἀτιμία, ὅπου ἠμπορεῖς νὰ φαντασθῇς. Θὰ ἀντιπροσωπεύσωμε τὸν καλόν μας φίλον τὸν Κίμωνα, ὁ ὁποῖος θὰ χτυπηθῇ μὲ τὸν Νικόλαον Βερτῆν.

— Ἤλθες νὰ μὲ ἐμπαίξῃς, Φίλιππε; Καὶ ὡς ἀστεῖα, πάλι εἶναι πολὺ κρύα λόγια αὐτὰ ποῦ λές. Ἀπὸ πότε ἄρχισαν νὰ μονομαχοῦν οἱ πατέρες μὲ τὰ παιδιά τους;

— Σιώπα, Μιλτιάδη, σιώπα. — Μὴ μεταχειρίζεσαι καὶ σὺ τοῦ ἀγιωτέρου δεσμοῦ τὰ ὀνόματα, χωρὶς ὁ δεσμὸς αὐτὸς νὰ ὑπάρχῃ. Φθάνει ὅτι ἐθυσιάσθηκε ὁ δυστυχισμένος φίλος μας, μὲ τὸ νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἶναι δυνατὸς ὁ δεσμὸς αὐτός, ἐκτὸς τῆς περιστάσεως ποῦ τὸν δημιουργεῖ ἡ φύσις.

— Φριχτὰ εἶναι αὐτὰ ποῦ ἀκούω, Φίλιππε. Ὅπως δήποτε εἶμαι εἰς τὰς διαταγάς σου.

— Καὶ ἀπαιτῶ ἡ ἐμπιστοσύνη σου νὰ ἦναι ἀπόλυτος. Ὅ,τι καὶ ἂν ἀκούσῃς, ὅπως καὶ ἂν μὲ ἰδῇς νὰ φερθῶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἑρπετό, νὰ μὴ μὲ καταδικάσῃς, οὔτε νὰ μὲ καταρίνῃς. Θὰ ἰδῇς τρόπους, τοὺς ὁποίους ποτὲ δὲν ἐπιτρέπει εἰς μάρτυρα ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν ἀντίπαλον· ἀλλὰ νὰ μὴ τοὺς ἀποδοκιμάσῃς.

— Δὲν θὰ σὲ καταδικάσω, δὲν θὰ σὲ ἀποδοκιμάσω, Φίλιππε. Ἀρκεῖ τὸ ὅτι θὰ ζητήσῃ τὸν θάνατον αὐτοῦ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ ὁ Κίμων, διὰ νὰ ἐννοήσω ὅτι πρόκειται περὶ κακουργήματος, τὸ ὁποῖον, ἂν οἱ κοινωνικοὶ νόμοι ἦσαν ὅπως ἔπρεπε νὰ ἦναι, θὰ ἀνῆκε βέβαια εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ δημίου.

— Ἀκριβῶς, ἀγαπητέ μου φίλε. Καὶ τώρα μὴ χάνωμεν καιρόν.

Διηυθύνθησαν ἐν σπουδῇ πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Νικολάου Βερτῆ.

Τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν τὴν ἀνέμενε βεβαίως καὶ εἶχε λάβει τὰ μέτρα του. Ὁ στρατιώτης του τοῖς ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς ὅτι ἀπουσιάζει.

— Λὲς ψέματα, ἀνόητε, σιωπή.

— Κύριε λοχαγέ· εἶναι πολὺ ἄρρωστος καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεχτῇ κανένα.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ μὲ δεχθῇ, ἀνόητε· μοῦ ρτάνει νὰ τὸν εὕρω.

Τοὺς ἐδέχθη πελιδνός, χαμαὶ νεύων κατὰ τὴν συνήθειάν του. Ἀλλὰ προσεποιήθη ἄγνοιαν τῶν αἰτίων τῆς ἐπισκέψεώς των, καὶ προσεπάθησε νὰ μειδιάσῃ, τείνων εἰς αὐτοὺς τὴν χεῖρα.

Τότε ὁ Βράγγας συνέχων τὴν ὀργήν, μὲ τὴν ρωνὴν ἤρεμον δι' ὑπερανθρώπων ἀγώνων,

— Τὸ χέρι σας, μοῦ δίδετε, κύριε ἀνθυπολοχαγέ; Ἄ, ὄχι. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ μὴ κάμω χρῆσιν, διότι δὲν εἶμαι βέβαιος, ἂν ἔχετε ἐδῶ ἀντιμιασματικὸ σαπούνι.

— Δὲν ἐννοῶ αὐτοὺς τοὺς τρόπους, ἀλλὰ θὰ μοῦ τοὺς ἐξηγήσετε, ἐλπίζω.

— Χωρὶς ἄλλο· ἂν καὶ τοὺς ἐννοεῖτε κάλλιστα. Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον δὲν ἀνοίγετε αὐτὸ τὸ παράθυρο, παρακαλῶ; Μία δυνατὴ ἀπορροὴ ἀτιμίας εἶναι ἐδῶ μέσα, ποῦ μοῦ ρέρνει ἀσφυξία· θὰ τὴν ἀναδίδῃ, φαίνεται, ἡ ψυχή σας. Γιατί δὲν ρροντίζετε νὰ προμηθεύεσθε καμμιὰ ἐπάνω τιμίου ἀνθρώπου, νὰ τὴν πνίγετε; Δὲν πουλοῦν ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὰ μυροπωλεῖα; Ἂν δὲν πουλοῦν εἶναι δυστύχημα, διότι αὐτὰ τὰ ἰρὶς καὶ τὰ ὁποπονὰξ δὲν σᾶς σκεπάζουν διόλου.

— Δὲν ἐννοῶ, διατί μὲ ὑβρίζετε· εἶμαι ὅμως βέβαιος, ὅτι θὰ μοῦ δώσετε λόγον διὰ τὰς ὕβρεις.

— Καὶ διατί σᾶς ὑβρίζω ἐννοεῖτε, καὶ ὅτι δὲν θὰ σᾶς δώσω κανένα λόγον εἶσθε ἐντελῶς βέβαιος. Ἀλλὰ μὴ χάνωμεν καιρόν, κύριε ἀνθυπολοχαγέ. Θὰ σᾶς φαίνωμαι πρωτότυπος μάρτυς μονομαχίας, ἀφοῦ ἀρχίζω μὲ βρισιάς, καὶ σᾶς μεταχειρίζομαι σὰν σκύλο· ἀλλὰ ἔτσι θὰ μὲ ἀνεχθῆτε, μὲ σκυρτὸ τὸ κεφάλι. Ἐρχόμεθα νὰ σᾶς παρακαλέσωμε νὰ μᾶς ὀνομάσετε τοὺς μάρτυράς σας, διότι μονομαχεῖτε, ξεύρετε, μὲ ἕνα λοχαγὸν τὸν κ. Κίμωνα Ἀνδρεάδην· τὸν γνωρίζετε ἴσως.

— Δὲν μονομαχῶ μὲ τὸν εὐεργέτην μου.

— Ὢ! ἀλήθεια· Τότε φαίνεται ἔχετε ἰδιαζούσαν προτίμησιν εἰς τὴν δολοροφίαν.

— Ἔχετε μάρτυρας, ὅτι τὸν ἔβλαψα εἰς τίποτα;

— Εἶσθε πολὺ ἄνοστος. Μὲ ἀναγκάζετε λοιπὸν εἰς τὰς δέκα, ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ σύνταγμα, μετὰ τὴν ἀναρρᾶν, νὰ κάμω ἕνα σεβαστὸ κύκλο ἀπὸ ὅλους τοὺς συναδέλφους καὶ νὰ τοὺς διηγηθῶ μερικὰ πράγματα. Τὸ προτιμᾶτε;

— Πολὺ καλά, ἀπήντησεν, ὠχρότερος γενόμενος. Θὰ σᾶς στείλω τοὺς μάρτυράς μου.

— Ἀξιόλογα. Ποτέ, ξέρετε, δὲν ἀμφέβαλλα, ὅτι εἶσθε λαμπρὸς νέος. Καὶ διὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω τὴν εὐγνωμοσύνη μου διὰ τὴν τόσην προθυμίαν, σᾶς ὑπόσχομαι, ἂν σκοτωθῆτε, ὅπως ἐλπίζω, νὰ κάψω πολλὰ ἀντιμιασματικὰ καὶ νὰ πνίξω τὴν ἀτμοσφαῖρα μὲ φαινικόν.

— Ἂν ὅμως ἐπιζήσω, ἐπανέλαβε πελιδνότερος, δὲν θὰ μοῦ ἀρνηθῆτε τοὐλάχιστον νὰ μοῦ δώσετε λόγο γιὰ ὅλα αὐτά.

— Τὸ πιστεύετε αὐτό; Θεὸς φυλάξοι, κάθε ἄλλο. Ἂν ἐπιζήσετε, τὸ καλλίτερο ποῦ ἔχετε νὰ κάμετε εἶναι νὰ πᾶτε νὰ κρεμαστῆτε. Θὰ σᾶς ἐβοηθοῦσα εὐχαρίστως νὰ ψορήσετε, ὄχι διὰ μονομαχίας, ἀλλὰ μόνον ἂν εἶχα διορισμὸ δημίου. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἔχω· ποῦ νὰ ἤξερα ἐγὼ ὅτι θὰ παρουσιάζετο τέτοια λαμπρὰ εὐκαιρία! Διὰ τοῦτο, τὸ βλέπετε, δὲν μένει ἄλλο παρὰ μόνος σας νὰ πᾶτε νὰ κρεμαστῆτε.

— Καὶ σεῖς, κύριε ὑπολοχαγέ, ὁ ὁποῖος ἔρχεσθε μὲ τὴν αὐτὴν ἐντολήν, τί λέγετε εἰς ὅλα αὐτά; τὰ συμμερίζεσθε;

— Ἀροῦ σιωπῶ δὲν τὸ ἐννοεῖτε, ὅτι τὰ συμμερίζομαι; Τί θέλετε, νὰ σᾶς τὰ λέγωμεν καὶ οἱ δύο ἐν δυωδίᾳ;

— Καὶ ἂν σᾶς ἔλεγα ὅτι εἶναι ἡ ἐσχάτη ἀναξιοπρέπεια σεῖς ἀνώτεροι, ἐρχόμενοι ὡς μάρτυρες, νὰ ὑβρίζετε οὕτω ἕνα συνάδελφόν σας καὶ κατόπιν νὰ τοῦ ἀρνῆσθε ἱκανοποίησιν;

— Μπᾶ, θὰ μοῦ τὸ ἐλέγετο αὐτό, ὡραῖε μου ἀνθυπολοχαγέ, μὲ τὰ σιδερωμένα, τὰ φουντωτὰ μουστάκια; Θὰ μοῦ τὸ ἐλέγατε; Ἀλλὰ τότε θὰ

ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ καλέσω τοὺς συναδέλφους, ὅπως σᾶς εἶπα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀναρρᾶ· θὰ ἔκαμνα λοιπὸν τὸν κύκλο ἐκεῖνο ὅπου σᾶς ὑποσχέθηκα καὶ θὰ τοὺς ἔλεγα:

— Εὑρέθηκε, φίλοι μου, μιὰ φορά, στὸ δρόμο ἕνα παιδὶ ἓξ χρονῶν· μὰ στὸ δρόμο, κυριολεκτικῶς. Θὰ ἔζουσε αὐτὸ τὸ παιδὶ μὲ ἀπορρίμματα, σκύβαλο τῆς ζωῆς, γδυμνό, ξεσκλεῖδι· θὰ ἐμεγάλωνε μέσα στὴ βρῶμα τοῦ κορμιοῦ καὶ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ ρωλοῦ τῆς ἀγορᾶς, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο κανενὸς γερυριοῦ, ἢ μέσα σὲ καμμιὰ κάσσα ἀπ' ἔξω ἀπὸ κανένα μαγαζί. Μικρὸς θὰ ἐμάζευε ἀποτσίγαρα, μεγάλος θὰ ἐγίνουνταν μάρτης, ἀλήτης· κ' ἂν δὲν ἔκλεινε τὴ νεότητά του καὶ τὸ γῆρας του στὸ Μεντρεσέ, ἴσως ἔρθανε καμμιὰ φορὰ νὰ γείνῃ μπόγιας τῶν συλιῶν ἢ νὰ μαζεύῃ ἀποσκούπιδα. Αἴ! λοιπὸν αὐτὸ τὸ μικρό, τὸ ἐπῆρε ἀγκαλιὰ μία μεγάλη περήφανη καρδιά, ὁ συνάδελφός μας ὁ Ἀνδρεάδης Κίμων. Τὸ ἔθρεψε, τὸ ἐξεπαίδευσε, τὸ ἀνάστησε μὲ τὸ ὑστέρημά του, τὸ γλύτωσε πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τοῦ χάρου τὰ δόντια· ἔκλαψε, ἐκαρδιοχτύπησε, ἐλαχτάρισε χρόνια πολλὰ γι' αὐτό· τὸν ἐπότιζε φαρμάκι, τὸν ἔσβυνε, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔδιωξε ἀπὸ κοντά του, ἀλλὰ δὲν ἐκρύωσε ἡ ἀγάπη του· πατέρας του νὰ ἦταν θὰ τὸν εἶχε κάμει χίλιαις φοραῖς ἀπόπαιδο. Ἀλλὰ ὁ Ἀνδρεάδης ἐλαχταροῦσε γι' αὐτὸν ὅσο κανένας πατέρας γιὰ τὸ αἷμά του, γιὰ τὸ ἀληθινό του τὸ παιδί. Ἐβάστηξε, ἐπάλαισε καὶ τοῦ ἔδωσε στάδιο, τιμημένο στάδιο, καὶ τώρα ὁ νέος αὐτὸς φορεῖ τὴ στολή μας. — Αὐτὸν τὸν ἀξιωματικό, κύριοι, σήμερα ἐγὼ τὸν ἐπροπηλάκισα καὶ τὸν ἐστραπατσάρησα ὅσο δὲν θὰ εἶχε τὴ σκληρότητα νὰ ὑβρίσῃ κανεὶς τὴν ἀτιμότερη, τὴν κακουργότερη ὕπαρξι. Καὶ ὅμως τοῦ ἀρνοῦμαι ἱκανοποίησι καὶ ζητῶ νὰ μὲ δικάσῃ ἡ τιμιότης τῆς ψυχῆς σας· καὶ ἀφοῦ μάθετε πῶς ἐπλήρωσε τὸν εὐεργέτην καὶ πατέρα του, νὰ μοῦ εἰπῆτε ἂν ἠμπορῇ τίμιος ἄνθρωπος νὰ ἀντιμετωπισθῇ μὲ αὐτόν...

— Ἀρκεῖ, κύριε λοχαγέ, ἔλεος.

— Τότε ἀλλάσσει τὸ πρᾶγμα. Δὲν ἐπιμένετε λοιπόν, ὡραῖε μου ἀνθυπολοχαγέ, εἰς τὴν παράλογον ἀπαίτησιν νὰ σᾶς χρησιμεύσω ὡς στόχος διὰ νὰ κάμετε ἀσκήσεις σκοποβολῆς; Ἤμουν βέβαιος ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι δὲν θὰ ἐπιμείνετε, γνωρίζων τὴν εὐθυκρισίαν σας. Ὅσο γιὰ τὸ δυστυχισμένο φίλο μου, ἀλλάζει τὸ πρᾶγμα. Αὐτὸς πρέπει νὰ σᾶς δώσῃ αὐτὴ τὴν εὐχαρίστησι. Εἶναι βλέπετε, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, τέτοια ἡ λογικὴ τῆς τιμῆς, στὴν κοινωνία τὴ σημερινή. Ἂν ἑνὸς ἀνθρώπου, ποῦ κλέψουν τὸ ρωλόγι, ποῦ δώσουν μιὰ μαχαιριὰ ἢ ποῦ κάψουν τὸ σπίτι, ἡ κοινωνία θὰ ἐξεγερθῇ ὡς εἷς ἄνθρωπος, θὰ συμπονέσῃ τὸ θῦμα καὶ ὁ ἔνοχος θὰ σαπίσῃ στὴ φυλακή, ἂν δὲν ἀνέβῃ τὴ λαιμητόμο.— Ἀλλὰ ἂν ἕνας σὰν καὶ σᾶς, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, κάψῃ ἑνὸς ἄλλου τὴν εὐτυχία καὶ τὴ χαρὰ καὶ τὴν κάνῃ στάχτη, ἂν τοῦ γαρεμίσῃ ὡς τὰ θεμέλια τὸ ρωλιά του, τοῦ σκεπάσῃ μὲ βοῦρκο ἀτιμίας τὸ πρόσωπο καὶ τοῦ κάνῃ ὀρφανὰ ἀπὸ ζωντανὴ μάνα τὰ παιδιά του, τότε ἡ κοινωνία για τὸ μάρτυρα ἐκεῖνο, δὲν ἔχει παρὰ γέλοια καὶ σαρκασμούς· τῆς τιμῆς ὁ δολοροφόνος περνάει γιὰ εὐτυχισμένος καταστητής, καὶ τὸ θῦμα δὲν ἔχει ἄλλο καταφύγιο παρὰ νὰ στήσῃ τὴν ἐρημωμένη καρδιά του γιὰ σκοποβολὴ στὸν κακοῦργο, ἂν δὲν προτιμᾷ νὰ τὸν ἰδῇ ζευγαρωμένο μὲ τὴ γυναῖκα του στὸ ἴδιο σκαμνὶ τοῦ πλημμελειοδικείου, γιὰ νὰ παιχτῇ μὲ τὰ χαμόγελα καὶ τὰ σκώμματα τοῦ δικαστηρίου καὶ τοῦ κόσμου, καινούργια τραγικὴ κωμῳδία εἰς βάρος του. Ἂν εὑρίσκετο κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι ἐκεῖνος ποῦ τοῦ ἐσούρωσε ἕνας λωποδύτης τὸ ὡρολόγι, πρέπει νὰ μονομαχήσῃ μὲ τὸ λωποδύτη, ἂν δὲν θέλει νὰ ἀτιμασθῇ, θὰ τὸν ἔλεγαν τρελλό· ἀλλὰ σὲ σᾶς, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, τὸ δολοφόνο τῆς χαρᾶς του, τὸ λωποδύτη τῆς τιμῆς του, τὸ δημιουργὸ τῆς ὀρφάνιας τῶν παιδιῶν του, ὁ Κίμων Ἀνδρεάδης, ἂν δὲν θέλει νὰ τὸν δαχτυλοδεικτῇ ὡς ἄνανδρον, ὡς ἐπαξίως ἄτιμον ἡ κοινωνία, ὀφείλει νὰ σᾶς παράσχῃ τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τοῦ περάσετε, ἂν ἠμπορέσετε, καὶ μία σφαῖρα εἰς τὴν καρδιά. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ καὶ πάλιν νὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ διορίσετε τοὺς μάρτυράς σας.

— Θὰ γείνῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας, κύριε λοχαγέ.

— Καὶ τώρα χαίρετε. Ἀλλ' ἂν, τῇ εὐμενεῖ βοηθείᾳ τοῦ Σατανᾶ, ἡ μονομαχία ἀποβῇ ὑπὲρ ὑμῶν, ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ λησμονήσετε τὴν σύστασιν ὅπου σᾶς ἔκαμα.

— Δὲν σᾶς ἐννοῶ.

— Τί ἀδύνατο μνημονικὸ ποῦ ἔχετε! Καὶ ὅμως αὐτὰ τὰ ἰδιαίτερά μας δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπαναλαμβάνωνται ἐνώπιον τῶν μαρτύρων σας· καὶ ἔτσι σᾶς τὸ λέγω διὰ τελευταία φορά· νὰ πᾶτε νὰ κρεμαστῆτε.

ΙΣ'.

Ὅταν ὁ Κίμων ἔκρουσε τὴν θύραν τοῦ καλοῦ του φίλου, τὰ πάντα εἶχον ἐξομαλυνθῇ, ἂν καὶ βραδέως· διότι μετὰ πολλὰς δυσχερείας ὁ Νικόλαος Βερτῆς ἠδυνήθη νὰ πείσῃ δύο ὁμοιοβάθμους του, ὅπως ἐλεοῦντες αὐτὸν τῷ χρησιμεύσουν ὡς μάρτυρες.

Τὸν Κίμωνα ἀνέμενον καὶ οἱ δύο μάρτυρές του καὶ τὸν ἔσφιγξαν ἐπὶ τῆς καρδίας των σιωπηλοί.

Τότε σύρων ἰδιαιτέρως τὸν Φίλιππον ὁ Κίμων τῷ εἶπε·

— Στεῖλε αὐτὸ τὸ κλειδὶ εἰς ἐκείνην, ὅπου γνωρίζεις. Ὅλα τὰ χολεριασμένα ἀπὸ τὴν ἀτιμία της πράγματα, ὅπου εἶναι ἐκεῖ μέσα εἶναι ἰδικά της. Καὶ τώρα, Φίλιππε, νὰ ἰδῶ τὰ παιδιά μου.

— Παίζουν μὲ τὰ ἰδικά μου· εἶναι μελαγχολικά, ἀλλὰ ἥσυχα· μὴ ἀνησυχῇς. Θὰ κατορθώσῃ ἡ Ἀσπασία νὰ τὰ διασκεδάσῃ. Ὅσο νὰ κανονίσῃς τὰ τοῦ βίου σου, Κίμων, δὲν θὰ ἀρνηθῇς διὰ σὲ καὶ τὰ παιδιά σου τὴ φιλοξενία τοῦ ἀδελφοῦ σου.

— Σιωπῶν τοῦ ἔσφιγξε τὰς χεῖρας ὁ Κίμων καὶ δάκρυ ἐκύλισεν ἀπὸ τῶν ὀρβαλμῶν του· τὸ πρῶτον ἡμέρον, τὸ πρῶτον γλυκὺ δάκρυ ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς συμφορᾶς του.

— Ἴσως, προσέθηκε, μόνον σ' αὐτὰ τὰ δυστυχισμένα περιορισθῇ ἡ φιλοξενία σου, καλέ μου Φίλιππε.

Ἔλαβεν εἰς τὴν ἀγκάλην του τὰ τέκνα του καὶ τὰ ἠσπάσθη ἐπανειλημμένως, παραφόρως, ἐνῶ ὁ Βράγκας καὶ ἡ σύζυγός του δὲν ἠδύναντο νὰ κρατήσουν τὰ δάκρυα.

Τὰ τέκνα ἐζήτουν καὶ πάλιν τὴν μητέρα των.

— Θέλουμε νὰ μᾶς πᾶς στὴ μάννα μας, πατέρα· ποῦ εἶναι ἡ μάννα μας;

— Ὄχι, παιδάκια μου· δὲν κάνει τώρα. Ἡ μάννα σας εἶναι ἄρρωστη, δὲν κάνει· θὰ κολλήσετε καὶ σεῖς.

Καὶ ἡ Θάλεια κλαίουσα,

— Ἀφοῦ εἶναι ἄρρωστη ἡ μανοῦλα μας, νὰ μᾶς πᾷς κοντά της κι' ἂς κολλήσουμε καὶ μεῖς.

— Ὄχι, Θαλίτσα μου. Μὴ μοῦ λὲς αὐτὴ τὴ στιγμὴ τέτοια λόγια· ἂν ἦναι νὰ κολλήσῃς τὴν ἀρρώστια τῆς μάννας σου καμμιὰ φορά, παιδί μου, καλλίτερα νὰ μοῦ δώσῃ τὸ θάνατο ὁ Θεὸς ἀπόψε.

Ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῶν τέκνων του μετὰ μεγίστης ψυχικῆς ταραχῆς, εἶπε θερμοὺς εὐγνωμοσύνης λόγους εἰς τὴν Ἀσπασίαν, καὶ μετὰ τῶν δύο φίλων του ἐπέβη τῆς ἁμάξης.

Ἡ ἅμαξα διὰ τῆς ὁδοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου ἔστη εἰς τὴν παρὰ τὴν θέσιν Τσιτσιριαῖς ἀμμώδη παραλίαν.

Ἦσαν πρῶτοι· οἱ ἄλλοι δὲν εἶχον ἀκόμη φανῇ.

Εἶναι ἑσπέρα κατ' ἐξοχὴν μελαγχολική. Ὁ νότος μαίνεται ἀπὸ τοῦ πελάγους ὑγρός καὶ νύσσων, χρωματίζων τὴν θάλασσαν βαθυκύανον, καθισταμένην σχεδὸν μελανὴν ἐφ' ὅσον ἐκ περιτροπῆς καλύπτεται ὁ ἥλιος ὑπὸ τῶν βαρέων νεφῶν, τὰ ὁποῖα γοργὰ διαθέουν τὸ στερέωμα ἐξωθούμενα ἀπὸ τῶν νοτίων τοῦ ὁρίζοντος ἰσχατιῶν. Τὰ κύματα κυλίονται βαρέα μετὰ παταγου· καὶ ἀφροστεφῆ θραύονται παφλάζοντα ἐπὶ τῆς ἀμμοχώστου ἀκτῆς, ἐνῷ μυριάδες ψεκάδων ἀποστίλβουν ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ δύοντος ἡλίου. Ἀπὸ τῶν χθαμαλῶν θινωδῶν γηλόφων οἱ ὁποῖοι ὁρίζουν τὴν ἀκτὴν ἀνέρχονται στρόβιλοι ἄμμου καὶ κονιορτοῦ, καὶ δερόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου κάμπτουν μέχρι γῆς τοὺς κλάδους αὐτῶν οἱ κάλαμοι καὶ αἱ ἰσχναὶ ἐρείκαι, αἵτινες στέφουν τοὺς χάνδακας τῶν ἑλῶν, ὅπως κάμπτει τὰ ὦτα ὁ ἵππος μαστιγούμενος ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ παγεροῦ βορρᾶ.

Ἔστη ἀκίνητος πρὸ τῆς ἀκτῆς ὁ Κίμων καὶ τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἐν ἀλλόφρονι ῥέμβῃ περιέβαλε μελαγχολικὸν τὸν ὁρίζοντα τὸν πελάγιον καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ παλαιοῦ Φαλήρου μέχρι τῶν ἐσχάτων ἄκρων τὰ ὁποῖα καλύπτει ἡ νῆσος τῶν Φλεβῶν.

Ἀλγεινὸν μειδίαμα ἐπήνθησε τῶν λευκῶν αὐτοῦ χειλέων.

— Πόσαις φοραῖς μ' αὐτὸν ποῦ περιμένω σήμερα, ὅταν ἦταν μικρὸ παιδί, παιδὶ δικό μου, ὅπως τὸν ἔλεγα, ἐκαρτερούσαμε ἐδῶ στὸ σουρούπωμα τὰ παππιὰ σκυμμένοι στὴν ἀμμουδιὰ μὲ τὰ τουρέκια στὸ χέρι. Πόσαις φοραῖς σ' αὐτοὺς τοὺς γιαλοὺς ἤ σκόναμε δίχτυα, ἢ ἀνοιγόμαστε μακρυὰ μὲ τὰ παραγάδια. Τραβοῦσε κουπὶ αὐτὸς ἀγάλια ἀγάλια, καὶ καλάριζα ἐγὼ· κ' ὕστερα στὸ σήκωμα ἔπερνα ἐγὼ τὰ κουπιὰ γιὰ νὰ τοῦ δίδω τὸ χαρὰ νὰ ἀναβάζῃ ψάρια. Τί καλὸ ποῦ μοῦ ἔκανε στὴν ψυχὴ τὸ παιδικὸ γέλοιο τῆς χαρᾶς του, ὅταν ἐχτυποῦσε κανένα μεγάλο ψάρι στ' ἀγκίστρι, καὶ τὸ πετοῦσε λαχταριστὸ στὴν κουπαστή. Καὶ μιὰ βραδειὰ ποῦ μᾶς ἐξόργιασε ἀπὸ τὸ Καβοῦρι καὶ ξενυχτήσαμε στῆς Φλέβας βρεμμένοι, τί τρομάρα τὴν πῆρα μὴ μοῦ κρυώσῃ καὶ μὲ τί καῦμὸ τὸν σκέπασα, μὲ ὅ,τι κι' ἂν εἶχα παγόνοντας ἐγὼ μὲ τὸ ποκάμισο. Ἐδῶ, νὰ ἐδῶ, σ' αὐτοὺς τοὺς γαρεμισμένους τοίχους τοῦ βάλτου, ποῦ θὰ μοῦ τὸν στήσουν σὲ λίγο σιμάδι, πόσαις φοραῖς καθισμένοι ἐκάναμε καρτέρι στὰ τρυγόνια. Ποιὸς νὰ μοῦ τὰ ἔλεγε ποτέ, ποιὸς νὰ μοῦ τὰ ἔλεγε. Ἄ! Ἂς ἦναι· παντοῦ ἀλλοῦ παρὰ ἐδῶ θὰ εἶχα καλλίτερα νὰ γείνῃ αὐτὸ τὸ συναπάντημα.

Μετ' ὀλίγον ἐφάνη καὶ ἡ ἑτέρα ἅμαξα. Μετὰ τῶν μαρτύρων ἦτο καὶ εἷς ὑπίατρος. Τότε οἱ μάρτυρες ἀμροτέρων συνηντήθησαν· ὁ δὲ Νικόλαος Βερτῆς ἔμεινεν ὀλίγον μακράν.

Εἶναι παράδοξον πῶς τὸν προσέβλεπεν ὁ Κίμων. Τίποτε τῆς λυσσώδους ὀργῆς τῆς χθὲς δὲν ἦτο εἰς τὸ βλέμμα ἐκεῖνο. Ἀπορία μόνον, ὑπέρμετρος ἀπορία διεγράφετο ἐν τῇ μορφῇ του καὶ οἱ ὀφθαλμοί του καθηλώθησαν ἐπὶ τοῦ Νικολάου ἐκστατικοί, ἀπλανεῖς, ὡς ὀφθαλμοὶ ἀμαυρωτικοῦ. Τῆς κρίσεώς του ἡ ἄλυσος διεσπᾶτο, ἐδοκίμαζε προφανῆ κάματον, ὅπως συνεχίσῃ τὰς ἀναμνήσεις του καὶ ἐπί τινας στιγμὰς ἡ θέα τοῦ νέου ἐκείνου, τὸν ὁποῖον τόσον ἠγάπησεν, ἱσταμένου ἐκεῖ ὀρθίου μακρὰν αὐτοῦ ἐπήνεγκε τελείαν τῆς διανοίας αὐτοῦ παράλυσιν.

Γιατί κάθεται ἐκεῖ τὸ παιδί του; Τί θέλουν αὐτοὶ ποῦ τὸν περιτριγυρίζουν; Γιατί δὲν ἔρχεται κοντά του, κοντὰ στὸν πατέρα του; Γιατί;

Ἀλλ' αὐτὸ τὸ τραγικὸν ἐρώτημα τὸ ὁποῖον συγκρατῶν καὶ πιέζων τὸ μέτωπον προέβαλλεν εἰς τὸ λειποψυχὸν πνεῦμα του, τὸ ἀρύπνισεν ἐν ἀκαρεῖ. Ἡ μορφή του αἰφνιδίως ἐγένετο τραγικῶς ἀγρία καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐξίστραψαν, ὡς ἂν ἀνέδιδον φλόγας. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἤρκουν μόνα τὰ βλέμματα ἐκεῖνα διὰ νὰ κερανυώσουν τὸν ἄθλιον· τόσον ἔτρεμε, τόσον ἐκάμπτοντο τὰ γόνατά του, τόσον ἦτο πελιδνός.

Τοὺς ἐτοποθέτησαν ἀπέναντι ἀλλήλων ἀπὸ ἀποστάσεως δέκα πέντε βημάτων. Ὁ κλῆρος ἠύνόησε τὸν Νικόλαον Βερτῆν· ἡ τύχη τῷ παρεῖχε τὴν χάριν νὰ πυροβολήσῃ πρῶτος αὐτὸς τὸν εὐεργέτην του.

Εἷς τῶν μαρτύρων του ἐγχειρίζων εἰς αὐτὸν τὸ πιστόλιον τῷ εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ·

— Σὲ λυποῦμαι, ἀνθυπολοχαγέ, καὶ ἤθελα νὰ σοῦ δώσω μίαν συμβουλήν· εἰς τὴ θέσι σου μόνον νὰ ἐξιλεωθῶ θὰ ἐζητοῦσα· θὰ ἄρινα νὰ σκοτωθῶ ἐκ προθέσεως, καὶ θὰ ἔκανα νὰ ἐννοήσουν ὅλοι, ὅτι ἐγὼ κατεδίκασα τὸν ἑαυτόν μου.

Δὲν ἀπήντησεν ὁ Νικόλαος Βερτῆς. Ἀλλ' ἀφοῦ ἀπεσύρθη ὁ μάρτυς, δοθέντος τοῦ συνθήματος, ἐσκόπευσε μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὸν εὐεργέτην του, καὶ προσπαθῶν νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωήν, ἀφοῦ τοῦ ἁρπαξε τὴν εὐτυχίαν, ἐπυροβόλησεν.

Ἡ σφαῖρα ἀνήρπασε τὸ ἀριστερὸν ἐπώμιον τοῦ Κίμωνος. Καὶ ἐκεῖνος ἀτάραχος, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπε μὲ ἀλγεινὸν μειδίαμα·

— Ἄ! Δὲν ἤξερα, ὅτι θὰ τοῦ ἔρχετο καὶ ἡ διάθεσις νὰ μὲ καθαιρέσῃ!

Ἔπρεπεν ἤδη νὰ ἐγείρῃ τὴν χεῖρα τὴν τιμωρὸν ὁ Κίμων καὶ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ὕπαρξιν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς περιέσωσε καὶ ἀνέπτυξε. Ἡ ὠχρότης του ἐπετάθη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὥστε θὰ τὸν ὑπελάμβανέ τις νεκρὸν ἱστάμενον ἐκεῖ διὰ μηχανικῆς ἐνεργείας.

Ἐσκόπευσεν ἐν τούτοις βραδέως, χωρὶς νὰ τρέμῃ ἡ χείρ, κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀντιπάλου του. Καρδιὰ αὐτὸς δὲν εἶχε ποτὲ διενοήθη· ἡ σφαῖρα θὰ πάῃ χαμένη χτυπῶντας σὲ κούρουμα· στὸ κεφάλι λοιπόν, στὸ κεφάλι· ἀπὸ τὸ κεφάλι σκοτόνονται τὰ ρείδια.

Ἀλλ' ἐνῷ διηύθυνε τὸ στόχαστρον τοῦ πιστολίου κατὰ τοῦ μετώπου τοῦ προδότου, οἱ ὀφθαλμοί του ἀντίκρυσαν τὸ βλέμμα του τὸ παλλόμενον, τὸ ἔμροθον, τὸ περιδεές.

Παγερὸν ῥῖγος διέτρεξε τὸ σῶμά του εἰς τὴν συνάντησιν τῶν βλεμμάτων ἐκείνων, ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ σύρῃ τὴν σκανδάλην. Εἶχον τὴν αὐτὴν τραγικὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐναγωνίου φόβου καὶ τῆς ἀπογνώσεως, τὴν ὁποίαν καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν πρὸ εἰκοσαετίας περίπου, ἀφοῦ ἀπεκόμισαν τοῦ πατρός του τὸ λείψανον, ἔρημον, ἐγκαταλελειμμένον παιδίον, τὸ εἶχε λάβει εἰς τὴν ἀγκάλην του ὁ Κίμων.

Νέφος ἐκάλυψε τότε τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ τὴν μνήμην του. Δὲν ἔβλεπε πλέον τὸν πατραλοίαν, ὁ ὁποῖος ὠρθοῦτο ἐνώπιόν του· καὶ τὸ ἔργον του τὸ στύγιον διωλίσθησε τῆς μνήμης του. Ἔβλεπε μόνον τοὺς δύο ἐκείνους μεγάλους, τοὺς ὑγροὺς, τοὺς παλλομένους ὀφθαλμοὺς μὲ τὰ περιδεῆ βλέμματα, πάντοτε προσηλωμένα ἐπ' αὐτοῦ, ὅπως τὸν ἠτένιζον ὅταν, ἐξαετὲς ὀρφανόν, εἶχε κλείσει τὰς μικρὰς του χεῖρας περὶ τὸν λαιμόν του. Καὶ αὐτοστιγμεὶ αἱ ἀναμνήσεις, ἐκυριάρχησαν τῶν ὁρωμένων, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του διεβίβαζαν εἰς τὴν σαλευομένην διάνοιάν του τὴν εἰκόνα οὐχὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου τοῦ διεφθαρμένου, ἀλλὰ τοῦ τρυφεροῦ, τοῦ μικροῦ ὀρφανοῦ, τὸ ὁποῖον τοῦ εἶχον στήσει ἐκεῖ διὰ νὰ τὸ ἐξαπλώσῃ νεκρόν.

Καὶ ὅμως παραδόξως, ἐνῷ τὸ αἴτιον τὸ ὠθοῦν τὴν βούλησίν του εἰς τὸ τραγικὸν ἔργον διεξέφευγε τῆς διανοίας του, ἡ βούλησις ἐλειτούργει ἐν αὐτῷ καὶ ἐπιβλητικὴ ἀναλλοίωτος τῷ ἐπέταττε νὰ πυροβολήσῃ.

Προσεπάθησε τότε νὰ σύρῃ τὴν σκανδάλην, ἀλλ' ἡ χεὶρ δὲν ὑπήκουσεν.

Ὡς ἐὰν τὸ ἐγώ του εἶχε διχασθῇ ἀποτόμως, παρὰ τὸν ἀτιμασθέντα σύζυγον, ἀρυπνίσθη ὁ ἀλγὼν πατήρ, καὶ εἰς τὴν φλέγουσαν κάμινον τῆς ὀργῆς ἐχύθησαν τὰ δάκρυα τῆς πατρικῆς ὀδύνης. Οὕτω δύο δυνάμεις ἀντίρροποι, πανίσχυροι, κολοσσιαῖαι, ἦλθον εἰς αἰφνιδίαν σύρραξιν ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς ψυχῆς του, ὡς ὅταν εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, εἰς τὸν πεπυρακτωμένον πυρῆνα, χύνονται ὑδάτων ποταμοί. Καὶ ὡς εἰς τὴν ἀγρίαν τῶν στοιχείων τούτων σύρραξιν δονεῖται καὶ ἀνατρέπεται ἡ γῆ, οὕτω καὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου τὸ ἐξηντλημένον σῶμα δὲν ἀντέσχεν εἰς τὴν τραγικὴν ταύτην κρίσιν.

Κλονισμὸς αἰφνίδιος τὸν διέσεισεν, ὡς ἂν ἰσχυρὸν ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα ἐκενώθη ἐπὶ τοῦ σώματός του· ἐτάνυσεν ἀποτόμως τὰς χεῖρας εἰς τὸ κενόν, τὸ πιστόλιον ἐσφενδονίσθη ἀπὸ τῆς δεξιᾶς του καὶ ὡς ἄψυχος ὄγκος, ὡς σῶμα νεκρωθέν, κατέπεσεν ὕπτιος μετὰ δούπου.

Ἅπαντες ἔδραμον πρὸς αὐτὸν πλὴν τοῦ ἀντιπάλου του, ὅστις ἐθεάθη φεύγων διὰ τῶν ἑλῶν, ὑπερπηδῶν τὰ θρύα, ὀλισθαίνων, καταβορβορούμενος, πίπτων εἰς τοὺς χάνδακας καὶ ἐγειρόμενος, χωρὶς νὰ στρέψῃ τὴν κεφαλήν, ὡς ἂν Ἐρινύες ἀόρατοι τὸν ἐδίωκον.

Ἔκυψαν ἐπὶ τοῦ Κίμωνος οἱ συνάδελφοί του μετ' ἀλγεινοῦ πόνου. Τὸν ἐπίστευον νεκρόν. Ἀλλ' οἴμοι! Δὲν ὑπῆρξε πρὸς αὐτὸν οἰκτίρμων ὁ θάνατος, διότι ἔζη.

Τὸ πρόσωπόν του εἶχεν ὑποστῆ παραμόρφωσιν. Οἱ ὀφθαλμοί εἶχον γείνει ὑελώδεις· κάτω δὲ τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ πτυχαὶ ἐσχηματίζοντο, κατευθυνόμεναι ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ στόμα καὶ ἡ σιαγὼν διαστρεβλωθέντα ἐφέροντο πρὸς ἀριστερά, ὡς ἐὰν πανίσχυρα ἐλατήρια ὤθουν τὸ στόμα πρὸς τὸ ἀριστερὸν οὖς, ὡς ἐὰν ἀόρατος σιδηρᾶ χεὶρ εἶχεν ἐξαρθρώσει καὶ διαστρέψει τὴν σιαγόνα. Ἡ γλῶσσα ἐξήρχετο τοῦ χαίνοντος στόματος ἐξωθηκυία, συνεσφιγμένη μεταξὺ τῶν ὀδόντων. Προσεπάθει ἐναγωνίως νὰ λαλήσῃ, ἀλλ' ἀναρθροι μόνον ἠχοι ἐξήρχοντο τοῦ στόματός του, ἐνῷ ἀπὸ τῆς παραλυθείσης γωνίας αὐτοῦ διέρρεεν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ του ἀφρώδης σίελος. Ἀνέπνεε βραδέως, ὡς ὀέγχων καὶ κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ταύτην τὴν ἐπώδυνον ἐξεκολποῦντο ὡς ἱστίον αἱ παρειαὶ καὶ τὰ χείλη. Δι' ἀπεργνωσμένης ῥυθμικῆς κινήσεως τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἔπληττε τὸ χῶμα, ἐνῷ τὰ δεξιὰ ἄκρα παρέμεναν ἀκίνητα, ἀδρανῆ, παράλυτα. Ὁ Φίλιππος Βράγκας κλαίων ὡς παιδίον τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν λοιπῶν τὸν μετήγαγεν εἰς τὴν ἅμαξαν.

Τότε κύπτων εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ ὁ ὑπίατρος, εἶπε πρὸς τὸν Φίλιππον.

— Πολὺ ὀλιγώτερον δυστυχισμένος θὰ ἦτο, λοχαγέ μου, ἂν τοῦ τρυποῦσε πέρα πέρα τὴν καρδιὰ ἡ σφαῖρα.

— Τί εἶναι ἡ συμφορὰ ποῦ τοῦ ἦρθε, γιατρέ; Μὴ μοῦ κρύψῃς τὴν ἀλήθεια γιατὶ ἐγὼ μόνος εἶμαι γι' αὐτὸν καὶ ἀδελφὸς καὶ φίλος στὸν κόσμο.

— Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ σᾶς κρύψω τίποτε, λοχαγέ μου. Τί τὸ ὄρελος; Εἶναι δεξιὰ ἡμιπληγία μετ' ἀφασίας. Ἂν τὸν ἐλεήσῃ ὁ Θεός, ἐνδεχόμενον νὰ ἀνακτήσῃ τὴν φωνήν. Τὰ δεξιὰ ἄκρα ὅμως θὰ μείνουν παράλυτα καὶ ἐννοεῖτε, λοχαγέ μου, τὸ στρατιωτικόν του στάδιον ἔκλεισε σήμερον.

— Δυστυχισμένε Φαίδων, δυστυχισμένη Θάλεια, ἐψιθύρισεν ὁ Φίλιππος, ἐνῷ δάκρυ ἐκυλίετο ἐπὶ τοῦ τιμίου προσώπου του· διὰ σᾶς μόνον συνήνεσε νὰ ζήσῃ· καὶ ὅμως σκληρὸς ὁ Θεὸς κατέστησε ἄχρηστη γιὰ τὰ παιδιά του καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν τραγικὴ θυσία.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΞΕΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΕΡΝΕΣΤΟΣ ΦΟΝ ΒΙΛΔΕΝΒΡΟΥΧ

Ὁ Ἐρνέστος φὸν Βίλδενβρουχ, εἷς τῶν ἐξεχόντων σήμερον ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν τῆς Γερμανίας, ἐγεννήθη τὸ 1845 ἐν Βηρυττῷ τῆς Συρίας, ὅπου ὁ πατὴρ αὐτοῦ διετέλει πρόξενος ὢν τῆς Πρωσσίας. Τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν διῆλθεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ὁ πατὴρ αὐτοῦ μετετέθη ὡς πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας. Τὸ δὲ 1857 ἐπανῆλθε μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς Γερμανίαν καὶ τὸ 1863 μετὰ τὰς πρώτας στρατιωτικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἔλαβε τὸν βαθμὸν ἀξιωματικοῦ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς ἐν Πότσδαμ.

Πρὸς τὸ στρατιωτικὸν ὅμως ἐπάγγελμα δὲν ἠσθάνετο καμμίαν κλίσιν καὶ διὰ τοῦτο ἤδη τὸ 1865 παραιτηθεὶς ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν εἰσῆλθεν εἰς γυμνάσιον ἵνα παρασκευασθῇ πρὸς πανεπιστημιακὰς σπουδάς. Τὸ 1866 μετέσχε τοῦ κατὰ τῆς Αὐστρίας πολέμου ὡς ἀξιωματικὸς ἐν τῇ ἐθνοφρουρᾷ, τὸ δὲ 1867—1870 ἐφοίτησεν εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Βερολίνῳ πανεπιστημίου. Τὸ 1870/71 συνεστράτευσεν ὁμοίως εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον.

Εἰς τὸ στάδιον τοῦ νομικοῦ ἐνέμεινε κατόπιν μέχρι τοῦ 1877, διατελέσας τελευταῖον ὡς δικαστὴς ἐν Βερολίνῳ, ἔκτοτε δὲ εἶνε προσκεκολλημένος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν.

Ὡς ποιητὴς τὸ πρῶτον ἐγνώσθη εἰς τὸ δημόσιον ὁ Βίλδενβρουχ τὸ 1874 διὰ τῶν ἐπικῶν αὐτοῦ ἔργων «Βιονβίλλ» καὶ «Σεδάν», εἶτα δὲ ἀλλεπαλλήλως διὰ παντοίων ἄλλων λυρικῶν ποιημάτων καὶ διηγημάτων. Χαριέστατον εἶνε τὸ ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὑποθέσεως διήγημα αὐτοῦ «Ὁ καλλιτέχνης τῆς Τανάγρας». Σημαντικώτερα ὅμως εἶνε τὰ δραματικὰ αὐτοῦ ἔργα, τὰ ὁποῖα μεγάλης ἐπιδοκιμασίας ἔτυχον διδαχθέντα ἀπὸ τῆς σκηνῆς. *Οἱ Καρολίδαι* εἶνε μία τῶν θαυμαζομένων αὐτοῦ τραγῳδιῶν.

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΦΕΓΙΕ

Ἐκ τῶν ἐπ' ἐσχάτων δημοσιευθεισῶν *Ἀναμνήσεων* τῆς χήρας τοῦ διασήμου Γάλλου δραματογράφου καὶ μυθιστοριογράφου Ὀκταβίου Φεγιὲ ἀποσπῶμεν τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ὡραῖον κεφάλαιον, ἐν ᾧ περιγράφονται οἱ ἀρραβῶνες καὶ οἱ γάμοι αὐτῆς, ἡς ἡ συζυγία ἐπέπρωτο νὰ μὴ ὑπάρξῃ εὐτυχής.

*

«Μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε νὰ συμπληρωθῇ τὸ δέκατον ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίας μου. Ἡ μήτηρ μου ἤθελεν ἐξ ἅπαντος νὰ με ὑπανδρεύσῃ. Μοὶ παρουσίαζε δ' ἕνα γαμβρὸν καθ' ἑβδομάδα, ἀλλ' ὅταν μεθ' ἑκάστην συνέντευξιν μὲ ἠρώτα· «αἴ λοιπόν, τὸν θέλεις;», ἀπήντων· «ὄχι, δὲν τὸν θέλω αὐτόν».

Ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ μου μ' ἐβίαζε. Κυρίως δὲ κατὰ τὰς ἱππηλασίας ἡμῶν διὰ τῶν ἠρέμων ἀγρῶν, ἐν ᾧ ἤγομεν βάδην ἐπὶ τῶν ὡραίων λεωφόρων, ἐπεχείρει νὰ με μεταπείσῃ.

— Γνωρίζω τινά, μοὶ εἶπε μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ὅστις σὲ ἀγαπᾷ καὶ ἐζήτησε τὴν χεῖρά σου σήμερον τὴν πρωΐαν.

— Καὶ ἄλλος πάλιν, θεέ μου!

— Ναὶ καὶ ἄλλος, ἀλλ' ἐλπίζω, ὅτι, ἀκούουσα τὸ ὄνομα ὅπερ θά σοι εἴπω, δὲν θὰ ἐναντιωθῇς.

— Εἰπέτε, πάτερ μου.

— Εἶνε ὁ ἐξάδελφός σου, ὁ Ὀκτάβιος Φεγιέ.

— Πῶς δύναται ὁ ἐξάδελφός μου νά με ἀγαπᾷ; Μόλις μὲ γνωρίζει, ἀφ' οὗ ζῇ μακράν μου. Ἴσως ἐχόρευσα τρὶς μετ' αὐτοῦ. Αὕτη εἶνε ἡ μόνη γνωριμία μας.

— Αἴ λοιπόν, αὐτὸ ἤρκεσεν εἰς αὐτόν. Σήμερον ἐπιθυμεῖ νὰ γείνῃς σύζυγός του. Τὸ ἐπιθυμεῖ διακαῶς. Ἡ δὲ μήτηρ σου καὶ ἐγὼ θὰ ἐβλιβόμεθα κατάκαρδα, ἂν ἐπίκραινες τὴν καρδίαν του δι' ἀρνήσεως.

— Πάτερ μου, ἄρετέ μοι ὀλίγον καιρὸν νὰ σκεφθῶ.

— Ὄχι καὶ παρὰ πολύν, προσέθηκεν ὁ πατήρ μου, καὶ εἴθε ὁ θεὸς νά σ' ἐμπνεύσῃ.

Ὁ δὲ θεὸς μ' ἐνέπνευσε κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα, καὶ μοὶ ἐνέβαλε τὴν ἀπόρασιν νὰ εὕρω τὸν ἐξάδελφόν μου θελκτικόν. Ἐπανεῖδον αὐτὸν κατὰ ῥαντασίαν εἰς τοὺς τρεῖς ἐκείνους χορούς, καθ' οὓς με εἶχε χορεύσει ἐπιστρέφων ἐκ Παρισίων μὲ τὸ ὡραῖόν του ἀνάστημα καὶ τὴν ὡραίαν τοῦ σώματός του κατασκευήν, τὴν κομψότητά του, τὰ εὐγενῆ του χαρακτηριστικά, τὴν μεταξίνην του καὶ βεβοστρυχισμένην κόμην καὶ τὸ ἀλαζονικόν πως ἦθός του, ὅταν εἰσερχόμενος εἴς τινα αἴθουσαν ἀνεμιγνύετο εἰς τὸν ὅμιλον τῶν νεανιῶν, οὓς ἡμεῖς ἀπεκαλοῦμεν *ἐκείνους τοὺς κυρίους*. Ἐπανεῖδον τὴν χάριν του μεθ' ἧς ὑπεκλίνετο πρὸ τῶν κυριῶν, ἰδίως δὲ πρὸ τῆς μητρός μου. Ἀνεπόλησα τοὺς λόγους, οὓς μοὶ εἶχεν εἴπει ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς ὀρχήστρας, χορευομένων τῶν τετραζύγων, λόγους κατ' οὐδὲν ὁμοιάζοντας πρὸς τὰς χυδαίας φράσεις τῶν *κυρίων ἐκείνων*. Ἐκεῖνος ὡμίλει ὡραῖα καὶ ἔγραφεν ὁμοίως. Εἶχεν ἤδη μεγάλην φήμην μεταξὺ τῶν λογίων, καὶ αἱ μυθιστορίαι αὐτοῦ καὶ τὰ δράματα ἦσαν περιλάλητα. Καὶ ἔμελλον λοιπὸν ἐγὼ νὰ γείνω ἡ σύζυγος τοῦ ποιητοῦ ἐκείνου, τοῦ εὐπατρίδου ἐκείνου; Δὲν ἐδυνάμην νὰ πιστεύσω τοιαύτην εὐτυχίαν, ἣν ῥανταζομένη ἱλιγγίων. Μοὶ ἐφαίνετο ἀδύνατον νὰ μὴ διαψεύσω τὰς προσδοκίας τοῦ τελείου ὄντος, ὅπερ κατεδέχετο νὰ μ' ἐκλέξῃ. Ὅταν ἀνελογιζόμην τὴν ἀξίαν ἐκείνου, ἠσθανόμην πόσον ἐγὼ ἤμην ὑποδεεστέρα αὐτοῦ. Εὕρισκον ὅτι ἤμην ἐπαρχιῶτις καὶ ἀτελῶς πεπαιδευμένη. Ἀλλ' ὅμως ὁ πατήρ μου μοὶ τὸ εἶχεν εἴπει· μὲ ἠγάπα! Μὲ ἠγάπα παρ' ὅλας τὰς ἀτελείας μου. Εἰς ἐμὲ δ' ἐναπέκειτο ν' ἀντιμείψω αὐτόν, ἐργαζομένη πρὸς τελειοποίησίν μου.

Ἀφ' οὗ δὲ πρῶτον ἀπησχόλησα τὰς σκέψεις μου εἰς ἐκεῖνον καὶ μόνον, ἔτρεψα ἔπειτα τὰ ὀνειροπολήματά μου εἰς τὸν βίον ὃν ἐμέλλομεν νὰ ζήσωμεν. Ἐμέλλομεν ἀναμφιβόλως νὰ κατοικήσωμεν τοὺς Παρισίους, τοὺς ὡραίους ἐκείνους Παρισίους, οὓς δὲν εἶχον πλέον ἐπανίδει ἀπὸ τῆς πρώτης μου εἰς τὴν πόλιν ἐπισκέψεως μετὰ ὠλῶν δεσποινίδων. Τί χαρά! Ὄχι πλέον ἐπισκέψεις εἰς τοὺς κευθμῶνας τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ἀλλὰ παρουσιάσεις εἰς τοὺς ὠλους τοῦ συζύγου μου. Ὄχι πλέον ταχυδακτυλουργοὶ οὐδ' ἐπιδείξεις ὄρεων καὶ σπανίων ἰχθύων, ἀλλ' ἀληθινὰ θέατρα, ἀληθινὰ θεάματα, ἀληθινοὶ ὑποκριταί, δράματα συγκινητικά, γεύματα εἰς τοῦ Σαμπὼ, ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Χρηματιστηρίου, εἰς τὸ βάθος κήπου ἐν ᾧ ἀνέβρυον πίδακες. Καὶ ἁμαξοδρομίαι ἀπὸ τῶν μουσείων εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τὰ μουσεῖα. Καὶ ἡ διασκευὴ τῆς κατοικίας ἡμῶν καὶ ἡ ἀγορὰ τῶν κομψῶν ἐπίπλων, ἅτινα ἔμελλον ν' ἀποτελέσωσι τὴν γοητευτικὴν αὐτῆς διακόσμησιν! Πόσον τὰ ὄνειρα ταῦτα πάντα ἐφαίνοντο ὡραῖα ὅταν συνέκρινον αὐτὰ πρὸς τὴν πεζότητα καὶ τὴν μονοτονίαν τοῦ παρόντος.

Ταῦτα πάντα μ' ἔκαμαν νὰ μὴ κοιμηθῶ μέχρι τῆς πρωΐας.

*

«Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ δὲν εἶχον ἀκόμη ἐγερθῇ, ὅτε εἰσῆλθον περιχαρὴς εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτῶν. «Ἐσκέφθην, εἶπον, ἀσπαζομένη αὐτούς· θὰ γείνω σύζυγος τοῦ ἐξαδέλφου μου· ἀναγγείλατε τοῦτο εἰς αὐτὸν καὶ εὐχαριστήσατέ τον ὅτι ηὐδόκησε νὰ με προτιμήσῃ.»

Μοὶ ἐφάνη ὅτι οἱ γονεῖς μου μικροῦ δεῖν ἀπέθνησκον ὑπὸ χαρᾶς.

Εἰδοποίησαν τὸν ἐξάδελφόν μου, ὅστις κατῴκει μετὰ τοῦ πατρός του κατὰ τὰς βραχείας αὐτοῦ διατριβὰς ἐν Σαὶν-Λῶ, ὁ δ' ἐξάδελφός μου ἀνήγγειλεν ἔνθους, ὅτι ἔμελλε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἑσπέραν.

Θὰ ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἦλθε τὸ πρῶτον ὡς μνηστήρ. Ἀνεμένομεν αὐτὸν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς μητρός μου. Ὁ πατὴρ ἔβαινε παρέχων μοὶ τὸν βραχίονα. Οἱ δὲ ἀδελφοί μου ἀνέμενον ἐπὶ τῆς κλίμακος, ἕτοιμοι νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἐπισκέπτου. Ἐγὼ δ' ὅτε ἤκουσα τὴν κρούσιν τοῦ κώδωνος, ἥτις προεκάλεσεν ἀναρώνησιν συμπάσης τῆς οἰκογενείας, συνεκινήθην, ἐταράχθην καὶ ἀνησύχησα τοσοῦτον ἐπὶ τῷ νέῳ

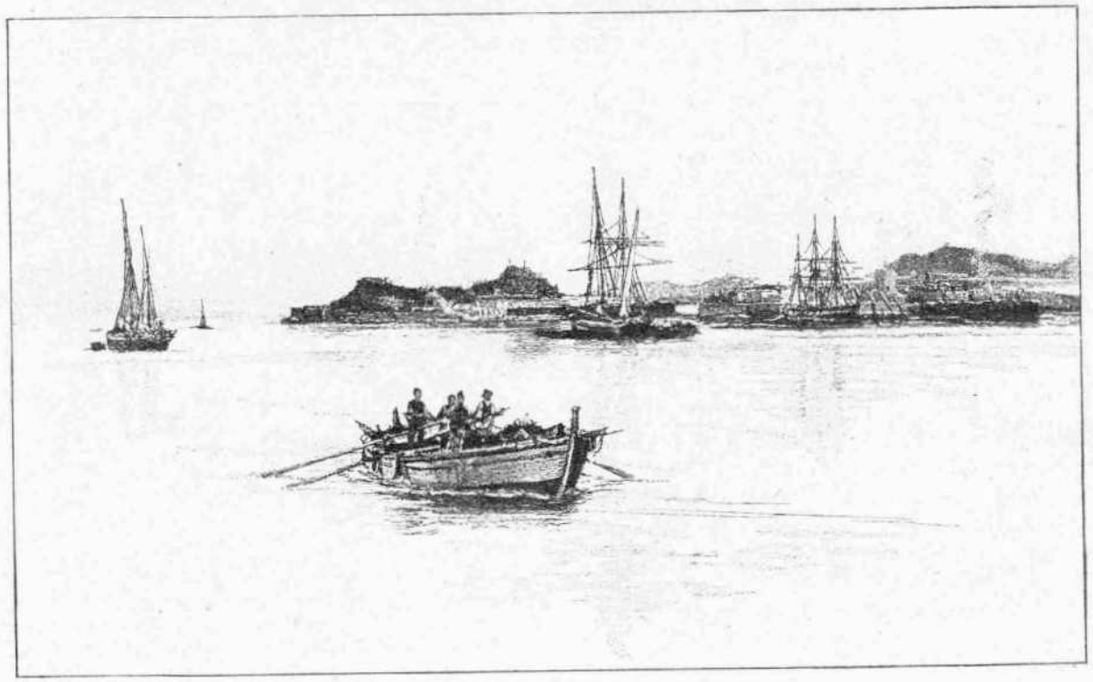

Κέρκυρα

μου προορισμῷ, ὥστε, ἀποβάλλουσα πᾶσαν αἴσθησιν τοῦ πρέποντος, πᾶσαν ἐπιθυμίαν ν' ἀρέσω εἰς τὸν ἐξάδελφόν μου, ἔτρεξα πρὸς ἓν τῶν παραθύρων καὶ ἐνετυλίχθην δίκην μορίας εἰς τὰ παραπετάσματα. Ἤθελον δὲ λάβει τὸν λόγον ὄπισθεν τῶν παραπετασμάτων ἐκείνων, ἀντλοῦσα βεβαίως ἐκ τοῦ κρυψῶνός μου πλειότερον θάρρος, ἂν μὴ ὁ πατήρ μου δυσανασχετήσας ἀπετύλισσεν ἐκεῖθεν καὶ ἔρριπτεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἐξαδέλφου, ὅστις δικαίως ἐξεπλάγη πως ἐπὶ τῷ τρόπῳ ἐκείνῳ τῆς ὑποδοχῆς.

Εἶνε ἀποτέλεσμα ἐντροπῆς, ἔλεγεν ἡ μήτηρ μου χαμηλῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸ οὖς του, λειοῦσα τὴν κόμην μου, ἣν εἶχον διασκορπίσει τὰ παραπετάσματα. Σᾶς ἀγαπᾷ, εἶμαι βεβαία.

Ἀλλ' ἡ ἄτοπος ἐκείνη ὑποδοχὴ δὲν ἀπεθάρρυνε τὸν ἀνηψιόν μου. Μοὶ εἶπεν ὡραίους λόγους ὅλην τὴν ἑσπέραν. Μοὶ ἔδωκεν εὐοιώνους ἐπαγγελίας, ἂς ἤκουσα ταπεινοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὴν ὑστεραίαν ἔλαβον παρ' αὐτοῦ στίχους θελκτικοὺς ἀπευθυνομένους μὲν εἰς τὴν μητέρα μου, ἀλλ' οὓς εἶχον ἐμπνεύσει ἐγώ.

Ἐν τῷ οἴκῳ ἠσχολοῦντο μετὰ δραστηριότητος εἰς παρασκευὴν τῆς προικός μου. Μέγα μέρος τῶν ἡμερῶν διηρχόμεθα ἐν δωματίῳ, ἐν ᾧ ἦσαν ἐκτεθειμένοι κύλινδροι λινοῦ, κύλινδροι βατίστης, κεντήματα καὶ τρίχαπτα. Ἔκοπτον, ἔρραπτον, ἐδίδον διαταγὰς εἰς τὰς ῥαπτρίας.

Ἐνίοτε δ' ἐν ᾧ ἀπέσυρον τὴν βελόνην, ἐκείνος μοὶ ὡμίλει περὶ τῶν παιδικῶν του χρόνων, οὓς εἶχε πικράνει ὁ θάνατος τῆς μητρός του, περὶ τῆς νευροπαθοῦς του ὑπερευαισθησίας, ἣν εἶχεν ἀπὸ ἀπαλῆς νεότητος.

Ἔπειτα ἐπήρχοντο αἱ διηγήσεις περὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς νεανικῆς του ἡλικίας, ἃς ἐξεκάλει μετὰ μελαγχολίας, ἀναπολῶν τὴν αὐστηρότητα τοῦ πατρός, ὅτε εἶχεν ἐπιδοθῇ εἰς τὸ γράφειν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅστις προώριζεν αὐτὸν διὰ τὸ διπλωματικὸν στάδιον, δὲν ἤθελε νὰ παραδεχθῇ τὴν περὶ τὴν λογοτεχνίαν διατριβὴν αὐτοῦ, ἅτε ἄλλως ροβούμενος τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἀποτυχίας, εἰς ἃς ἠδύνατο ν' ἀγάγῃ τὸν υἱὸν ὁ πλάνης ἐκεῖνος βίος, ὡς ἀπεκάλει τὴν συγγραφικήν. Θέλων δὲ ὁ κ. Φεγιὲ ν' ἀποθαρρύνῃ τὸν υἱὸν καὶ ἀποτρέψῃ ἀπὸ τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ διαθέσεων, ἐπεκρέμασεν ἐπ' αὐτὸν κατὰ τὸ διάστημα τριῶν ἐτῶν ὅλον τὸ βάρος τῆς δυσαρεσκείας του, ἀρνούμενος νὰ δεχθῇ αὐτὸν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ στερῶν καὶ αὐτῆς τῆς μικρᾶς μηνιαίας χορηγίας. Ἀλλ' αἱ στερήσεις αὗται κατ' οὐδὲν μετέτρεψαν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς περὶ μέλλοντος σκέψεις τοῦ νεανίου, ὅστις ἀπεδέχθη τας εἰς αὐτὸν ἐπιβληθείσας θυσίας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐργασίαν, εὐελπιστῶν εἰς τὸ μέλλον. Συναντήσας ἐν τῷ φοιτητικῷ κόσμῳ τὸν Παῦλον Βοκάζ, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ μεγάλου ὑποκριτοῦ, συνεδέθη μετ' αὐτοῦ διὰ φιλίας. Συναμφότεροι ἔγραψαν δράματα ἐν συνεργασίᾳ καὶ ὑπὸ κοινὴν συζῶντες στέγην, τοῦ Βοκάζ προσενεγκόντος εἰς τὸν Φεγιὲ ἄσυλον ἐν τῷ οἴκῳ τῶν ἑαυτοῦ γονέων, οἵτινες διετέλουν μικρὸν παντοπωλεῖον ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου. Ἡ μήτηρ τοῦ Βοκάζ ἐμαγείρευεν εἰς τοὺς δύο νεανίσκους. Πολλάκις δὲ ὁ σύζυγός μου μοὶ ἐπήνεσε τὰ τηγανητὰ γεώμηλα τῆς φιλοξένου μαγειρίσσης. Πρὸς πληρωμὴν δὲ τῶν γεωμήλων καὶ τοῦ μικροῦ δωματίου ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Βοκάζ ὁ ἐξάδελφός μου εἰργάζετο νυχθήμερον, παρέχων ἄρθρα εἰς διαφόρους ἐφημερίδας, διότι τὰ δραματικά του δοκίμια δὲν ἐγίνοντο ἀκόμη δεκτὰ ὑπὸ τῶν θεατρωνῶν. Τέλος δ' ὁ μέγας Βοκάζ ἐνήργησε τὴν εἰς τὸ Γαλλικὸν θέατρον ἀποδοχὴν τοῦ *Γήρατος τοῦ Ῥισχελιὲ* καὶ τὴν ἐν τῷ Ὠδείῳ διδασκαλίαν τοῦ *Τέλους τοῦ παιγνιδίου* (Echec et Mat). Ἔπαιξε δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς δύο τούτοις δράμασιν, ἅτινα ἐστέφθησαν ὑφ' ἱκανῆς ἐπιτυχίας, τοῦθ' ὅπερ ἔκαμψε τέλος τὴν καρδίαν τοῦ κ. Φεγιέ. Διὸ ἤνοιξε καὶ πάλιν τοὺς πατρικοὺς κόλπους εἰς τὸν υἱόν, καὶ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα τοῦ ζῆν καὶ τρώγειν τι πλεῖον γεωμήλων τηγανητῶν.

Ἐγὼ δ' ἤκουον πάσας ταύτας τὰς διηγήσεις μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ συμπαθείας, συμπάσχουσα τὰ παρελθόντα παθήματα τοῦ ἀνδρὸς ὃν ἠγάπων.

*

«Εἶδον ἐκλείποντά τινα τῶν ὀνείρων μου, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων τὸ περὶ τῆς ἐν Παρισίοις ἐγκαταστάσεως ἡμῶν. Ὁ ἐξάδελφός μου ἤθελε νὰ ἀποκατασταθῇ ἐν Σαὶν-Λῶ, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός του, οὗ τὸ γῆρας καὶ ἡ κεκλονημένη ὑγιεία ἀπῄτουν τὰς φροντίδας αὐτοῦ. Καὶ ἀνησύχει μὲν ὀλίγον πτοούμενος νὰ μὲ εἰσαγάγῃ εἰς τὸν αὐστηρὸν ἐκεῖνον οἶκον, νὰ ἐγκλείσῃ τὴν νεότητά μου εἰς τοὺς ζοφεροὺς ἐκείνους τοίχους, εἰς οὓς δὲν εἰσῆρχετο ὁ γέλως ὡς οὐδ' ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὅμως ἤλπιζεν εἰς τὸν ἔρωτα, καὶ ἀπεξεδέχετο ἐξ αὐτοῦ θαύματα.

Ὁ μέλλων πενθερός μου, χηρεύσας ἐν ἡλικίᾳ νεαρωτάτῃ, εἶχε περιπτυχθῇ τὸν ἐγωισμὸν τοῦ ἀγάμου. Καταδυναστευόμενος ὑπὸ τῆς ἀρθρίτιδος καὶ τῶν πρεσβυτικῶν ἀρρωστιῶν, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν πολιτικῶν του θριάμβων εἶχε παύσει νὰ βλέπῃ τοὺς στενωτάτους τῶν φίλων του. Καταλιπὼν δὲ τοὺς ἀνθρώπους, παρεσκευάζετο πρὸς τὸν θάνατον διὰ τῆς φιλοσοφίας.

Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸν οἶκον ἐνόμιζεν ὅτι ἐπάτει τὸν πόδα εἰς ἐκκλησίαν. Προδρομος μὲ θόλους ἀντηχοῦντας ἦγεν εἰς κλίμακα εὐρεῖαν ῥωτιζομένην ὑπὸ ὑψηλῶν παραθύρων σκιαζομένων ὑπὸ τῶν κισσῶν καὶ τῶν κληματίδων, ἅτινα ἐπεκάλυπτον τὴν ἐξωτερικὴν πρόσοψιν τῶν θυρίδων. Ἐν δὲ τῷ σκιώρτι ἐκείνῳ διέβλεπέ τις τὰς γλυπτὰς κορωνίδας τοῦ ῥατνώματος καὶ τινας ὡραίας προσωπογραφίας κρεμαμένας ἐπὶ τῶν τοίχων. Μία δ' αὐτῶν παρίστανε τὸν κόμητα τῆς Τολώσσης, καὶ ἀντίστοιχος αὐτοῦ ἐκρέματο ἡ εἰκὼν τῆς δεσποινίδος Βικτωρίας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΕ' φερούσης τὴν αὐλικὴν αὐτῆς ἐσθῆτα.

Ἐν τῷ πρώτῳ πατώματι ἔκειτο ἡ αἴθουσα, ἐσκευασμένη κατὰ τὸν ζῆρον καὶ ἄκομψον τρόπον τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας. Πάντα τὰ ἐπίπλα καὶ σκεύη ἦσαν ἐρθαρμένα, ἐσχισμένα, κεκονιαμένα, τὰ πάντα ἐνεποίουν τὴν αἴσθησιν τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως τοῦ οἰκοδεσπότου. Οἱ πολυέλαιοι ἦσαν ἀράνεῖς ὑπὸ ἀραχνιῶν, τὰ κάτοπτρα δὲν ἀντηύγαζον πλέον ἀνταναλάσεις ῥωτός, καὶ μόνον τὸ μέγα ὡρολόγιον, καλυπτόμενον ὑπὸ τῆς ὑελίνης αὐτοῦ σκέπης, εἶχε σωθῇ ἀπὸ τῆς ἐπηρείας τοῦ χρόνου. Παρίστανε δὲ τὸν Μάριον θρηνοῦντα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Καρχηδόνος, καὶ ἦτο ὡραῖον χαλκούργημα, αὐξάνον τὴν διαπνέουσαν τὴν ὅλην αἴθουσαν μελαγχολίαν.

Μετὰ δὲ τὴν αἴθουσαν ἤρχετο εὐρὺς κοιτών, ὅστις ἔμελλε νὰ γείνῃ ὁ ἴδιός μου. Ὁ κοιτὼν ἐκεῖνος εἶχεν ὑπάρξει ὁ τῆς μητρὸς τοῦ συζύγου μου, καὶ δὲν εἶχεν ἀνοιχθῇ ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς. Τὰ κονιάματα ἀπεσπῶντο ἀπὸ τῶν τοίχων ὑπὸ τῆς ψυχρᾶς ὑγρασίας. Τὰ ἐκ ξύλου ἀνακαρδίου ἔπιπλα, ἀπολήγοντα εἰς λαιμὸν κύκνου, δὲν ὀρθοπόδουν πλέον. Τὸ δὲ νεουργὲς καὶ τὴν πρώτην χάριν διετήρει μόνον εἰκών τις τοῦ Βουσὲ, παριστάνουσα δύο ἐρωτιδεῖς παίζοντας μετὰ περιστερῶν. Ποσάκις ἀργότερον τὰ χαρίεντα ἐκεῖνα ὄντα ἔθελξαν τὰς ἀύπνους μου νύκτας! Ὁσάκις ἐν τῷ σκυθρωπῷ οἴκῳ κατελαμβανόμην ὑπὸ φόβου τῆς σιγῆς, τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν κλεπτῶν, καὶ προσέβλεπον ὑπὸ τὸ ῥῶς τοῦ νυκτερινοῦ κανδυλίου τὰ παιδία ἐκεῖνα παίζοντα καὶ μειδιῶντα ἐντὸς τῶν νεφῶν, ἡσύχαζον καὶ ἐμειδίων ὡς αὐτά.

Ὁ κ. Φεγιὲ καὶ παρὰ τὰς ἀναχωρητικὰς αὐτοῦ τάσεις εἶχεν ἐξακολουθήσει νὰ βλέπῃ τοὺς γονεῖς μου δὶς ἢ τρὶς τοῦ ἔτους. Καὶ ἐγὼ δὲ μετέβαινον νὰ εὐχηθῶ αὐτὸν κατὰ τὴν ἀρχὴν ἑκάστου ἔτους, καὶ μ' ἐδέχετο, φιλορρόνως ἡδυλογῶν περὶ τῆς νεότητός μου καὶ τῆς καλῆς μου ὑγιείας. Εὕρισκον δ' αὐτὸν ὀλίγον τρομακτικὸν ὑπὸ τῆς παγετώδους ψυχρότητος, φέροντα τὸν ὑψηλόν του βελούδινον σκοῦφον, ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν σκοῦφον Ἀρμενίου, καὶ καταπεπτωκότα ἐπὶ τῆς μεγάλης ἐκείνης κλίνης, ἐν ᾗ καίπερ ἀσθενῶν ἐραίνετο δυναστεύων δίκην δεσπότου. Τὸ δὲ χλευαστικὸν καὶ ἀγέρωχόν του μειδίαμα, ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν ῥωμαϊκῶν προσωπείων, μοῦ ἔκοπτε χεῖρας καὶ πόδας.

Ὅτε δ' ἐμνηστεύθην, ὁ ἐξάδελφός μου μὲ ἤγαγε πρὸς τὸν πατέρα του. Ἡ γηραιά μου θεραπαινὶς Βικτωρία ἠκολούθησεν ἡμᾶς χάριν τηρήσεως τῆς εὐπρεπείας, ἀλλ' ἔμεινεν ἐκ συστολῆς ἐν τῷ προδόμῳ.

— Πάτερ μου, σοὶ φέρω τὴν σύζυγόν μου, εἶπεν ὁ ἐξάδελφός μου, εἰσάγων με παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς. Καὶ ταῦτα λέγοντος ἠτινοβόλει τὸ πρόσωπόν του.

Ἀλλὰ τὸ τοῦ κ. Φεγιὲ ἔμεινεν ἀπαθὲς ὑπὸ τὸν ἀρμενικόν του σκοῦφον. Ἀλλ' ὅμως μὲ ἠσπάσθη, ἀποκαλῶν με θυγατέρα.

— Δὲν θὰ διασκεδάσῃς δὰ καὶ πολὺ ἐδῶ, μοὶ εἶπεν· ἀλλ' ἐλπίζω, ὅτι εἰξεύρεις ἤδη, ὅτι ὁ βίος δὲν εἶνε διηνεκὴς ἑορτή. Δυστυχῶς ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ σου σ' ἔχουσι πολὺ χαλάσει. Τὰ ταξίδια, οἱ χοροί, αἱ ἱππηλασίαι εἶνε κακὴ ἀνατροφὴ διὰ νέαν κόρην ἥτις μέλλει νὰ γείνῃ οἰκοδέσποινα καὶ μήτηρ.

Προσέθηκε δέ, ὅτι μετὰ τὸν γάμον μου ὤφειλον νὰ καταγείνω εἰς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν μου, αἵτινες ἦσαν ἀρκετὰ ἡμελημέναι. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῶν λεγομένων μοὶ ἐλάλησε πικρῶς περί τινος ἐπιστολῆς, ἣν εἶχον γράψει εἰς αὐτὸν τὴν ἡμέραν τῶν ἀρραβώνων μου, ἥτις εἶχε μίαν ἀνορθογραφίαν. Οἱ λόγοι δ' ἐκεῖνοι μ' ἐξυπτέλισαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μετὰ τὸν ἀποχαιρετισμὸν τοῦ αὐστηροῦ ἐκείνου κριτοῦ ἐξερράγην εἰς θρήνους ἐπὶ τῆς κλίμακος. Ὁ δ' ἐξάδελφός μου καταπληχθεὶς ἀπέμαξε τὰ δάκρυά μου διὰ τοῦ ῥινομάκτρου του ἀποπνέοντος ὀσμὴν ἠλέκτρου. Συγχρόνως δ' ἐσφόγγισε καὶ τὰ ἰδικά του δάκρυα, κλαίων καὶ ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ ὀδύνῃ μου.

*

«Τὴν 13 Μαρτίου 1851 ἐξηγέρθην ἐκ τῆς κλίνης ἐμπλέως συγκινήσεως. Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔμελλον νὰ ἐγκαταλίπω τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ λάβω ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τὴν προσωνυμίαν κυρίας. Ἅμα τῇ χαραυγῇ ἐγονυπέτησα καὶ ἐβυθίσθην εἰς εὐσεβεῖς ῥεμβασμούς. Ἡ Βικτωρία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνά μου, φέρουσα τὴν νυμφικήν μου ἀνθοδέσμην.

— Ἐλθέ, εἶπον εἰς αὐτήν· κάθισε πλησίον μου νὰ σὲ ἀποχαιρετίσω.

Ὑπήκουσε καὶ ἐκαθέσθη πλησίον μου.

— Δὲν θὰ εἶσθε μακράν, εἶπεν ἡ Βικτωρία, καὶ θὰ ἔρχωμαι νὰ σας βλέπω συχνά.

— Δὲν θὰ εἶμαι μακράν, ἀπήντησα, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶμαι πλέον ἐδῶ.

Καὶ, κλίνασα τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν κόλπον τῆς γηραιᾶς ἐκείνης φίλης, ἔκλαυσα ἐπ' αὐτοῦ ὥραν πολλήν.

Ὁ γάμος ἐτελεῖτο τὸ μεσονύκτιον. Ἤλπιζον λοιπόν, ὅτι θὰ εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν μου ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀλλ' ἠναγκάσθην ν' ἀσχοληθῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα, νὰ δοκιμάσω διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν νυμφικήν μου ἐσθῆτα, νὰ ἑτοιμάσω ἄνθη.

Περὶ δὲ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, ἐν ᾧ ἐγίνετο ἡ τελευταία περιποίησις τῆς ἐνδυμασίας μου, ἡ Βικτωρία, ἥτις εἶχε μεταβῇ, ὅπως μετακομίσῃ πράγματα εἰς τὴν νέαν μου κατοικίαν, ἐπέστρεψε κατάλυπος, λέγουσα ὅτι ὁ ἐξάδελφός μου ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἀδιάθετον καὶ ὅτι δὲν εἴξευρον πλέον, ἂν θὰ τελεσθῇ ὁ γάμος.

— Ἄ, θεέ μου, ἀνεκραύγασεν ἡ μήτηρ μου, καὶ ἔσπευσε ν' ἀγγείλῃ τὴν κατέχουσαν αὐτὴν ἀνησυχίαν εἰς τὴν ἠθροισμένην οἰκογένειαν. Γενομένου δὲ συμβουλίου, ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ δύο συγγενῶν δίκην πρέσβεων πρὸς τὸν μνηστῆρα. Ἐν τούτοις δὲ ἡ μήτηρ μου διέτρεχε τὸν οἶκον, καλοῦσα ἅπαντας τοὺς ὑπηρέτας, κινοῦσα ὅλους τοὺς κώδωνας, εἰς ἐμὲ δὲ συνιστῶσα ἡσυχίαν, ἐν ᾧ ἄλλως μὲ ἀνησύχει διὰ παντὸς τρόπου.

Τέλος δ' ἐπέστρεψαν οἱ πρέσβεις. «Ἔρχεται, ῥθάνει, ἐκραύγαζον ἀναβαίνοντες τὴν κλίμακα· ἡ κακοδιαθεσία παρῆλθε». Καὶ ἀγγέλλοντες τὴν εὐχάριστον εἴδησιν ἀπέμασσον τὸν ἐκ τοῦ μετώπου καταῤῥέοντα ἱδρῶτα.

Μετὰ δὲ μίαν ὥραν προσδοκίας ἀνεῳχθη ἡ θύρα, καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἐξάδελφός μου. Ἦτο δὲ λίαν ὠχρός, ἀλλὰ καὶ λίαν ὡραῖος, καὶ ἠσθάνθην ἀγερωχίαν.

ὅτι ἀνῆκον εἰς αὐτόν. «Ἤμην ὀλίγον ἀσθενής, μοῦ εἶπε, τείνων μοι τὴν χεῖρα, ἀλλὰ τωρα εἶμαι καλά, καὶ σὲ ἀγαπῶ».

Τὸ «σὲ ἀγαπῶ» ἐκεῖνο εἰσωλίσθησεν εἰς τὰ ὦτά μου δίκην αὔρας, καὶ ἠσθάνθην ἐμαυτὴν ὠχριῶσαν ἅμα καὶ ἐρυθριῶσαν.

Τὸ γαμήλιον συμπόσιον ὑπῆρξε μακρὸν καὶ σοβαρόν. Περιεστοίχιζον ἡμᾶς γηραιοὶ συγγενεῖς. Ἡ μάμμη μου κατέλιπε τὴν ἐπιρυλακτικὴν αὐτῆς ψυχρότητα μόνον καὶ μόνον ὅπως ἀναφωνήσῃ εἰς τοὺς θεράποντας «μὴ κηλιδόνετε τὸ φόρεμά μου». Ὁ θεῖος τοῦ συζύγου μου, στρατιωτικὸς ἐν ἀργίᾳ, καθήμενος δεξιά μου ἔπασχε τὸν στόμαχον καὶ οὐδὲν ἔτρωγεν. Ἀπησχολεῖτο δὲ καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦ γεύματος ἐπαναλαμβάνων, ὅτι οἱ ἄλλοι ἔτρωγον παρὰ πολύ. «Τέκνον μου, μοὶ ἔλεγε, μὴ παρατρώγετε σήμερον, πιστεύσατέ με.»

Καὶ εἶχον λόγους νὰ τὸν πιστεύσω ἀληθῶς. Ἡ συγκίνησις μοῦ ἔπνιγε τόσον ἰσχυρῶς τὸν φάρυγγα, ὥστε οὔτε ἐν κεράσιον θὰ ἠδύνατο νὰ διέλθῃ ἐξ αὐτοῦ.

Ἀναμενομένης δὲ τῆς ὥρας τῆς διὰ τὴν ἐκκλησίαν ἀναχωρήσεως, οἱ μὲν ἄνδρες εἶχον μεταβῆ εἰς τὸ καπνιστήριον, αἱ δὲ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ μὲ περιβομβῶσιν ὡς μέλισσαι. «Ἄ, ἀγαπητή μου, ἔλεγον, πλησιάζει ἡ μεγάλη στιγμή. Μὴ εἴπῃς ὄχι. Τὸ φόρεμά σας εἶνε πολὺ ὡραῖον, ἀλλὰ τὸ ἀστίλβωτον λευκὸν σᾶς ἀμαυρόνει. Πῶς θὰ βάλωσι τὸν πέπλον σας; θὰ καλύψωσι δι' αὐτοῦ τὸ πρόσωπόν σας; θὰ σκεπάσωσι τὴν κόμμωσιν; Παρὰ πολλὰ εἶνε τὰ ἄνθη τοῦ νυμφικοῦ στεφάνου, ἔλεγεν ἄλλη, δότε μου ψαλίδα νὰ κόψω μερικά.» Ἀπαυδήσασα δ' ἐκ τοῦ γυναικείου ἐκείνου οἴστρου καὶ τῶν κενῶν ἐκείνων λήρων, ἐζήτησα στιγμὴν ἐλευθερίας, καὶ ἔτρεξα πρὸς τὸν κοιτωνίσκον μου, ὃν εὗρον σχεδὸν κενόν. Ἐντὸς τῆς ἡμέρας εἶχεν ἀφαιρεθῇ ἐξ αὐτοῦ πᾶν ὅ τι μοὶ ἀνῆκε καὶ μετακομισθῇ εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύγου μου. Μόνον ἡ κλίνη εἶχε μείνει, καὶ κατὰ τοῦ τοίχου μεταξὺ τῶν ἐκ μουσελίνης παραπετασμάτων παρετήρησα τὸ ἁγιαστήριόν μου. Ἔκλινα τὸ ἕτερον τῶν γονάτων ἐπὶ τῆς κλίνης μου, ἐβάπτισα τοὺς δακτύλους εἰς τὸ ἡγιασμένον ὕδωρ, καὶ ἔβρεξα δι' αὐτοῦ τὸ μέτωπον, λέγουσα «Κύριε, προστάτευσόν με.»

Τέλος ἡ συνοδεία ἐξεκίνησε πρὸς τὸ δημαρχεῖον, καὶ ἔπειτα κατηυθύνθη πρὸς τὴν ἐκκλησίαν. Βροχὴ λεπτὴ πίπτουσα εἰσέρρεε διὰ τῶν ὑέλων τῆς ἁμάξης. Ἀνῆλθον τὰς βαθμίδας τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας ῥιγοῦσα. Τὸ ὄργανον ὑπεδέχθη τὰ πρῶτα μου βήματα ὑπὸ τοὺς σκοτεινοὺς θόλους. Ὁ λιβανωτὸς μὲ περιεκάλυψε διὰ τῶν νεφῶν του. Ὁ ἱερεὺς μὲ προσεφώνησε διὰ προσλαλιᾶς ὑπὸ τὸν μέγαν σταυρόν, ὁ σύζυγός μου ἐπέρασεν εἰς τὸν δάκτυλόν μου τὸν εὐλογημένον δακτύλιον, καὶ ἡ ἱεροτελεστία ἐπερατώθη.

Ἀρ' οὖ δ' ἐνεγράψαμεν τὰ ὀνόματά μας εἰς τὰς κεκονιαμένας βίβλους τοῦ ἱερορυλακείου, ἐτράπημεν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸν νέον οἶκον. Εἶχον παραιτήσει τὸν νέον βραχίονα τοῦ πατρὸς καὶ στηριχθῆ ἐπὶ τοῦ τοῦ θείου τοῦ συζύγου μου. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἦτο λίαν συγκεκινημένος εἰσάγων με εἰς τὸν ἴδιον οἶκον. «Ἐπειράθημεν νὰ φαιδρύνωμεν ταῦτα πάντα», μοὶ ἔλεγε, δεικνύων μοι τὴν κατάφωτον κλίμακα. Ἡ δεσποινὶς Βικτωρία, ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ κόμις τῆς Τολώσσης προσεῖδον ἡμᾶς ὡσεὶ χαίροντες ἀναβαίνοντας τὰς βαθμίδας. Καὶ ἐγὼ δὲ προσέβλεψα αὐτοὺς διαβαίνουσα ὡς ῥίλους.

Κ^{α} ΟΚΤΑΒΙΟΥ ΦΕΓΙΕ

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ

Μοναὶ Γούρας καὶ ἁγίου Βησσαρίωνος ἢ Δουσίκου καὶ Ναὸς Βυζαντιακὸς ἐν Πόρτα-Παναγιᾷ.

Ἀπῆλθον ἐκ Τρικκάλων (τῆς Θεσσαλίας) τῇ 3ῃ Ἰουνίου 1894 μεθ' ἑτέρων δύο ῥίλων μου ἐρ' ἁμάξης πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Μονῶν Γούρας καὶ ἁγίου Βησσαρίωνος ἢ Δουσίκου, ὡς καὶ τοῦ ἐν Πόρτα-Παναγιᾷ Βυζαντιακοῦ Ναοῦ. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ Τρικκάλων μέχρι Πόρτας εἶνε ἀμαξιτός, τεχνητὴ μὲν μέχρι τοῦ Πηνειοῦ, ὃν διέρχεταί τις διὰ γεφύρας κατασκευασθείσης πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, φυσικὴ δ' ἐκεῖθεν. Διελθόντες δὲ τὰ χωρία Πουλιάναν $^3/_4$ τῆς ὥρας ἀπέχον τῶν Τρικκάλων, Γουρζί, οὗ πορρωτέρω $^1/_4$ τῆς ὥρας ὑπάρχει ναΐσκος ἐν τῷ μέσῳ δρυῶν εὐσκιωτάτων, ὑφ' ἃς ἀναβρύει ὕδωρ θεραπευτικὸν τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς ὑπὸ τῶν περιοίκων πιστεύεται, Βελέτσι, ἔνθα ὑπάρχουσι γραφικώτατοι κῆποι ἀρδευόμενοι ἀρθόνως ὑπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ τῆς Πόρτας (Πορτίτου), ὃς καταῤῥέων ἐκ τῆς Πίνδου καὶ διαῤῥέων τὴν πεδιάδα ταύτην συμβάλλει εἰς τὸν Πηνειόν, οὐ πόρρω τῆς πόλεως τῶν Τρικκάλων, ἀριθμεῖται μετὰ $2\ ^1/_2$ ὥρας εἰς Πόρταν.

Ἡ Πόρτα εἶνε κώμη μικρὰ κειμένη ἐν τῇ ἀρχῇ διασράγος χωριζούσης δύο βουνοὺς ἐκβλαστάνοντας ἐκ τῆς Πίνδου, τὸν Κόζιακαν (ἴσως τὸ πάλαι Κερκέτιον ὄρος) ἀρχόμενον ἀπὸ Καλαμπάκας καὶ τελευτῶντα εἰς Πόρταν, καὶ ἕτερον ἀρχόμενον ἀπὸ Πόρτας καὶ δίκην ἡμικυκλίου τελευτῶντα εἰς τὸ χωρίον Μουζάκιον, οὗ ἡ ὑψίστη κορυφὴ καλεῖται Ἴταμος.

Μετὰ μικρὰν δὲ ἐν πενιχρῷ τινι τῆς κώμης πανδοκείῳ ἀνάπαυσιν διαβάντες τὸν χείμαρρον (διότι ὁ τῆς Πόρτας παταμὸς εἶνε χείμαρρος) μετέβημεν εἰς *Πόρτα-Παναγιὰν* δέκα λεπτὰ ἀπέχουσαν τῆς Πορτας, καὶ ἀποτελουμένην ἐκ δύο μικρῶν πανδοκείων καὶ 5 — 10 πενιχροτάτων οἰκιῶν. Ἀνελθόντες δὲ μικρόν τι ἄνωθεν τοῦ χωρίου ἠριστήσαμεν παρὰ κρήνην ὕδατος διαυγεστάτου καὶ ψυχροτάτου, περιστερουμένην ὑπὸ πλατάνων ὑδροχαρῶν, ἄριστον ἡδύ ἐπὶ τραπέζης ἐκ πτέρης, ὅπερ καθίστα ἔτι ἡδίον ὁ ψίθυρος τῶν διαπνεομένων δένδρων καὶ ὁ κελαρυσμὸς τοῦ παραῤῥέοντος ἐκ τῆς κρήνης ὕδατος, καὶ αἱ σταγόνες τοῦ ἀρξαμένου ὑετοῦ αἱ διὰ τῶν φύλλων τῶν δένδρων διεισδυόμεναι καὶ πιτυλίζουσαι ἡμᾶς. Τὸ χωρίον Πόρτα-Παναγιὰ συνέκειτο πρὸ τοῦ 1822 ἐξ 60 οἰκιῶν, κατεστράφη δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ οἱ κάτοικοι διεσκεδάσθησαν εἰς Σέρρας, Θεσσαλονίκην καὶ Ἄγιον Ὄρος, ὀλίγιστοι δὲ παρέμειναν ἐν τῷ παρακειμένῳ χωρίῳ Πόρτᾳ καὶ συνῳκίσθησαν μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα· ἐκλήθη δὲ οὕτω ἐκ τοῦ ἔτι σωζομένου ἐν αὐτῇ περιφήμου Ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας. Ὁ Ναὸς οὗτος θαυμασίας βυζαντιακῆς τέχνης ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Σεβαστοκράτορος Κομνηνοῦ Ἰωάννου Ἀγγέλου τοῦ Δούκα, ἔτει ἀπὸ μὲν Ἀδὰμ ,ςψϟα' (6791), ἀπὸ δὲ Χριστοῦ γεννήσεως ,ασπγ' (1283) κατὰ σημείωσιν γραφεῖσαν ὑπό τινος τῶν μοναχῶν ἐν τέλει Εὐαγγελίου ἐπὶ μεμβράνης ἀποκειμένου πάλαι μὲν ἐν τῇ Μονῇ Δουσίκου, εἰς ἣν μετηνέχθη μετὰ τῶν λοιπῶν σκευῶν ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ Ναοῦ, ὡς κατιόντες θὰ ἴδωμεν, νῦν δὲ ἐν τῇ Ἀθήνησιν ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ καὶ ἔχουσαν ὡς ἑξῆς: «Ἀνηγέρθη ὁ πάνσεπτος καὶ θεῖος Ναὸς οὗτος τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ Πανευτυχεστάτου καὶ Σεβαστοκράτορος Κομνηνοῦ Ἰωάννου Ἀγγέλου τοῦ Δούκα, ἔτους ,ςψϟα', ἀπὸ δὲ Χριστοῦ γεννήσεως ,ασπγ'». Ὁ Ναός, ὡς ἐῤῥήθη, ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου εἶνε τρισυπόστατος βασιλικὴ βυζαντιακή, ἀλλὰ πως περιέργου σχήματος, συγκειμένη ἐκ νάρθηκος ἀποτελοῦντος τέλειον βυζαντιακὸν ναΐσκον μετὰ τρούλλου καὶ ἀψίδων, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο αἱ τεταγμέναι τῶν μοναχῶν ἀκολουθίαι, καὶ τοῦ κυρίως ναοῦ ἀποτελοῦντος βασιλικὴν τρίκλιτον. Τῆς δὲ περιγραφῆς τοῦ περιφήμου τούτου ναοῦ ἀρχόμεθα ἀπὸ δυσμῶν. Ἐνταῦθα ὄπισθεν τοῦ ναοῦ ἔκειτο ἡ γυναικωνῖτις καταπεσοῦσα, ἧς σώζονται μόνον αἱ ἀνέχουσαι τὸ δῶμα στοαὶ περιῤῥεόμεναι ὑπὸ ῥυακίων καὶ πηγῶν ἀναβρυουσῶν ψυχροτάτου ὕδατος. Θύρα μετὰ μαρμαρίνων παραστάδων, ἃς ὑπέρκεινται θυρίς, ἄγει ἀμέσως εἰς χῶρον (ὃν ἀνωτέρω ὑπολαμβάνω ὡς νάρθηκα) ἀποτελοῦντα σταυρὸν μετὰ τεσσάρων ἄνω σφαιρικῶν τριγώνων ἀνεχόντων θαυμασίου τρούλλου, ἐφ' οὗ εἶσι γεγραμμένοι ἄνω μὲν ὁ Παντοκράτωρ, πέριξ δὲ τῶν θυρίδων δέκα Χερουβεὶμ περιβάλλοντα ἐν τῷ μέσῳ τὴν Παναγίαν, καὶ εἰς τὰ ἄκρα τῶν γωνιῶν οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταί. Οἱ ὀρθοστάται οἱ ὑποβαστάζοντες τὸν μέγαν τρούλλον ῥέρουσι γεγλυμμένας κόγχας στενὰς καὶ μακρὰς ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ τρούλλου, ἔνθα οἱ Εὐαγγελισταί, μέχρι τοῦ ἐδάφους· ἔχει δὲ ὁ κεχωρισμένος οὗτος χῶρος καὶ ἑτέραν εἴσοδον ἐκ βορρᾶ. Ἐντεῦθεν εἰσερχόμεθα διὰ τῆς πρὸς ἀνατολὰς ἀψίδος εἰς ἕτερον παραλληλόγραμμον χῶρον ἀποτελοῦντα βασιλικήν, ἄνωθεν ἐστεγασμένον διὰ θόλου μακροῦ ἁπλοῦ νεωτέρας τέχνης, τοῦ 1854, διότι ἡ ἀρχαία στέγη ὑποβασταζομένη ὑπὸ ἓξ κιόνων μονολίθων ἐξ ἰάσπιδος μετὰ κιονοκράνων βυζαντιακοῦ ῥυθμοῦ κατέπεσε τῷ 1854, κατ' ἄλλους μὲν ἕνεκα σεισμοῦ, κατὰ δὲ πρεσβύτην τινὰ ἐπιζῶντα, ὃν ἠρώτησα, γενομένης πλημμύρας ὑπὸ τοῦ παραῤῥέοντος χειμάρρου τῆς Πόρτας (Πορτιάτου ἢ Πορτίτου) τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐξ ἧς πληρωθέντος τοῦ Ναοῦ κατέπεσον οἵ τε ἓξ κίονες καὶ ἡ στέγη τούτου τοῦ μέρους τοῦ Ναοῦ, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ νῦν ὑπαρχόντος θόλου, οἱ δὲ κίονες ὑπὸ ἑτέρων κτιστῶν ἐκ κοινοῦ λίθου μετ' ἀμφικοιλίας. Σῴζονται δὲ τρεῖς κίονες καὶ ἓν κιονόκρανον ἐκτὸς τοῦ κυρίως Ναοῦ ἐν τῇ ἠρειπωμένῃ γυναικωνίτιδι, οἱ δὲ ἕτεροι τρεῖς ἠφανίσθησαν. Τοῦ δὲ τέμπλου τοῦ περικλείοντος τὸ ἅγιον Βῆμα ἡ μὲν πρόσοψις ἡ περιέχουσα τὴν ὡραίαν Πύλην καὶ ἑκατέρωθεν δύο θυρίδας ἦν μαρμαρίνη καὶ σώζεται νῦν, τὸ δ' ἕτερον μέρος ἐκ ξύλου μετηνέχθη εἰς τὴν Μονὴν Δουσίκου, ὡς ῥαίνεται ἔν τινι ἐγγράφῳ τῆς Μονῆς. Αἱ παραστάδες τῆς τε Πύλης καὶ τῶν δύο θυρίδων, θηκῶν τῶν εἰκόνων εἰσὶν ἐκ μαρμάρου ῥέρουσαι ἑλικοειδεῖς τινας ἀτελεῖς κόσμους· ἄνωθεν δὲ περιθέει αὐτὰς ἐπιστύλιον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου μέχρι τοῦ ἑτέρου ὡσαύτως ἐκ μαρμάρου ῥέρον γεγλυμμένα κοσμήματα οὐχὶ καλῆς τέχνης. Ἑκατέρωθεν δὲ τῶν δύο θυρίδων ὑπάρχουσιν ἐν κόγχαις μαρμαρίναις γεγλυμμέναις, μήκους ὡσεὶ τριῶν μέτρων, ἡ εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ τῆς Θεομήτορος φυσικοῦ μεγέθους ψηφιδωταὶ ἀκέραιαι σωζόμεναι, πλὴν ὅτι μικρὸν μέρος κάτω τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας κατέπεσε ἐκ τῆς ὑγρασίας· καὶ ἡ μὲν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἤρεμον καὶ γαληνιαίαν ἔχουσα τὴν ὄψιν ῥέρει ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ Εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ εἶνε ἐπιγεγραμμένον διὰ ψήφων «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου ὁ ἀκολουθῶν», καὶ περὶ τὴν κεφαλὴν ἐν τῷ στεφάνῳ Ο Ω Ν· ἡ δὲ τῆς Θεομήτορος ἀτελεστέρας τέχνης ΜΗ ΘΥ. Ἄξιον δὲ σημειώσεως ὅτι αἱ εἰκόνες κεῖνται κατ' ἀντίστροφον τάξιν ἤτοι ἐκ δεξιῶν μὲν τῷ εἰσιόντι ἡ τῆς Παναγίας, ἐξ ἀριστερῶν δὲ ἡ τοῦ Χριστοῦ. Ἔξωθεν τὸ σχῆμα τοῦ Ναοῦ εἶνε τὸ ἀρχαῖον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ἑκατέρωθεν δὲ τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως ἔχει δύο ἀετώματα βλέποντα τὸ μὲν πρὸς βορρᾶν, τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν, πρᾶγμα ὅπερ δὲν παρατηρεῖται ἐν τοῖς λοιποῖς βυζαντιακοῖς Ναοῖς· ἐν δὲ τῷ πρὸς βορρᾶν ἀετώματι ὑπάρχει ἐντετοιχισμένη ἐπιγραφὴ δυσκόλως πάνυ ἕνεκα τοῦ ὕψους ἀναγνωστή.

Περὶ δὲ τὸν Ναὸν ἐν Πόρτα-Παναγιᾷ ὑπῆρχε μεγάλη Σταυροπηγιακὴ Μονὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἧς καὶ ὁ Ναός, ἑορτάζουσα τῇ 23ῃ Αὐγούστου, ἀλλὰ διελύθη ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων, ἄγνωστον ὁριστικῶς πότε, ἧς τὰ κτήματα περιῆλθον εἰς τὴν κυριότητα τῶν κατοίκων τῆς Πόρτα-Παναγιᾶς.

Ἐν τῇ Μονῇ Δουσίκου σώζεται Χρυσόβουλλον τῆς Παναγίας Πόρτας, ἤτοι τῶν Μεγάλων Πυλῶν ἐκδεδομένον ὑπὸ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου ἐπικυροῦντος ἕτερον Χρυσόβουλλον τοῦ «μακαρίτου ἁγίου μου αὐθέντου καὶ βασιλέως, τοῦ πάππου τῆς βασιλείας μου», ὡς λέγει αὐτολεξεὶ ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ, δι' οὗ οἱ μοναχοὶ κατεῖχον ὅσα κτήματα ἀνῆκον τῇ Μονῇ. Ἡ Μονὴ αὕτη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1843 ὑπάγεται διὰ συγγιλλιώδους Πατριαρχικοῦ γράμματος εἰς τὴν Μονὴν Δουσίκου, ἐν ᾗ ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς σκεύη. Ἐν τῷ κώδικι τῆς Μονῆς ἁγίου Βησσαρίωνος ἤτοι Δουσίκου, ὑπάρχει γεγραμμένη ὑπὸ ἀπαιδεύτου σημείωσις ἀναφερομένη εἰς τὸν Ναὸν τῆς Πόρτας: «Εἰς τοὺς 1767 ἔγεινεν ὁ τέμπλος εἰς τὴν Παναγίαν Πόρταν καὶ ἐκούστησεν γρόσια 1200· καὶ μετὰ 20 χρο-

νους τὸν ἐπώλησαν οἱ χωριανοὶ εἰς τὸ Μοναστῆρι Δούσικον· οὕτως εἴσθε (=ἴστε). Σημείωσαι ὁ ὁποῖος τέμπλος ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας τοῦ Ἱεροθέου τοὺς 1813 ἔβγαλαν οἱ μαστόροι δύο κλήματα μεγάλα καὶ ἔκαμαν ἀντ' αὐτοῦ ἄλλο λεπτότερο σκάλισμα καὶ τὸν ἐχρύσουσαν ὅλον, ὡς νῦν ὁρᾶται, ἤμουν καὶ ἐγὼ τότε Ἐκκλησιάρχης εὐτελὴς Γρηγόριος». Καὶ ταῦτα μὲν διὰ βραχέων περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου βυζαντιακοῦ μνημείου, σκοποῦντες ἄλλοτε ἀκριβέστερον νὰ περιγράψωμεν αὐτό.

Τῇ 3ῃ μ. μ. ἀπήλθομεν τῆς Πόρτας. Ὁδὸς ἑλικοειδὴς καὶ ἀνάντης πρὸς τὸν ὑπερκείμενον εὔγεων καὶ ἀμφιλαφῆ, καὶ παρὰ τὴν ῥίζαν ὕδωρ ἔχοντα βουνὸν διὰ πυκνοτάτων δρυῶν καὶ καστανεῶν καὶ μελιῶν καὶ πρίνων ἄγει μετὰ πορείαν ³/₄ τῆς ὥρας εἰς ὀροπέδιον κατάφυτον, ἔνθα κεῖται ἡ **Μονὴ τῆς Γούρας**, ἧς παρὰ τὴν πύλην τοῦ περιβόλου ἐν τῷ μέσῳ συστάδος δρυῶν, ὑφ' ἃς ἐμεσημβρίαζον αἶγες καὶ σύες, ἐδεξιώσατο ἡμᾶς ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς πάτερ Μελέτιος, ἀνὴρ μεσῆλιξ καὶ μιξοπόλιος, ἀλλ' ἀρειμάνιον καὶ δραστήριον ἦθος ἔχων, φιλοφρονέστατος δέ. Ἡ Μονὴ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ περιβόλου καὶ πέντε κελλῶν πενιχροτάτων ἐν μιᾷ σειρᾷ καὶ τῶν μαγειρείων καὶ σταύλων· κεῖται δὲ ἐπὶ ὀροπεδίου, ὡς εἶπον, περιστεφομένου ὕπερθεν ὑπὸ βουνοῦ ἀρχομένου ἀπὸ Πόρτας καὶ ἡμικυκλοειδῶς κατερχομένου εἰς τὸ χωρίον Μουζάκιον παρὰ τὴν ὑπώρειαν τῆς **κλημακοέσσης** Ἰθώμης, φέροντος δὲ ἐπαλλήλους κορυφάς, ὧν ἡ ὑψίστη καλεῖται ***Ἴταμος*** ἐκ δενδρυλλίου τοῦ ἰτάμου φυομένου ἐν αὐτῇ. Ἡ περιβάλλουσα φύσις εἶνε γονιμωτάτη καὶ ἀκμαιοτάτη. Λόφοι ἐπαλλάσσοντες κατάφυτοι ἐκ δρυῶν καὶ καστανεῶν καὶ μελιῶν καὶ κιτρεῶν ἀγρίων καὶ πτελεῶν καὶ καρυῶν ποντικῶν (ἀγρίων) καὶ πλατάνων καὶ κεράσων καὶ κοκκυμηλεῶν καὶ ἀπίων καὶ συκῶν καθιστῶσι τὸ βουνὸν γραφικώτατον ἐμποιοῦντες τῷ θεωμένῳ ἄρρητόν τινα ἡδονὴν καὶ εὐφροσύνην ὑπολαμβάνοντι οὐχὶ φυσικόν, ἀλλ' ὡς ἐν εἰκόνι τεχνητῇ γεγραμμένον τὸ ὁρώμενον θέαμα. Πότε ἐκτίσθη ἡ ἀρχαία Μονὴ ἄγνωστον, διότι οὐδὲν γραπτὸν μνημεῖον σώζεται πλὴν ἐπιγραφῆς νεωτέρας ἐντετοιχισμένης ἐπὶ τῆς προσόψεως κρήνης κειμένης εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ περιβόλου καὶ ἐχούσης ὡς ἑξῆς

> *† Αὕτη ἡ πηγὴ ἐκατασκεβάσθη διὰ συνδρομῆς καὶ*
> *κόπου τοῦ πανοσιωτάτου καθηγουμένου Κον ΠαπαΚοσμᾶ καὶ διὰ*
> *ἐξόδων καὶ δαπάνης τοῦ ἐντιμωτάτου Κον Δημάκη καὶ τῶν ἐπιλοίπων ἀρχόντων συνακολουθούντων τῶν λόγων αὐτῶν*
> *ἐν ἐτήσιν 1763 Ἰανουαρίου 3.*

ἐξ ἧς εἰκάζεται ὅτι πολὺ πρότερον ὑπῆρξεν ἡ Μονή, ἥτις καταστραφεῖσα κατὰ τὸ 1821, ἀνῳκοδομήθη ὀλίγον ἀνωτέρω, ἐμπρησθεῖσα πάλιν κατὰ τὸ 1878. Ἀνηγέρθη δὲ ὁ μικρὸς νῦν σωζόμενος ναΐσκος τῷ 1882, ἀλλὰ κατέπεσε τὸ πλεῖστον μέρος αὐτοῦ ἐξ ἀτελείας τῆς κατασκευῆς καὶ ἐπεσκευάσθη τῇ δραστηρίᾳ ἐνεργείᾳ καὶ προσωπικῇ ἐργασίᾳ τοῦ φιλοτίμου Ἡγουμένου κὺρ Μελετίου τῷ 1892, ὅστις ἰδίᾳ σχεδὸν χειρὶ εἶχε κατασκευάσει καὶ τῷ 1888 τὰς ὑπαρχούσας κέλλας μετὰ τοῦ περιβόλου καὶ τῶν παραρτημάτων.

Ἡ ἄποψις ἀπὸ τῆς Μονῆς περὶ τὴν δύσιν μάλιστα τοῦ ἡλίου εἶνε ἐξαισία· ὕπερθεν μὲν αἱ σκιαζόμεναι κορυφαὶ παρέχουσιν ἔμφασιν τεράτων μελάνων ὑπερφυῶν, κάτωθι δὲ οἱ ἐπαλλάσσοντες περικλινεῖς καὶ ὑψηλοὶ λόφοι κατάφυτοι φαίνονται ὡσεὶ στέφανος χλοερὸς περιβάλλων τὸ ἐκτεινόμενον πεδίον, ὅπερ ἡ ἀνταύγεια τοῦ δυομένου ἡλίου χαιρετίζοντος αὐτὸ αἰδημόνως ἐκ τῆς διασφάγος τῆς Πόρτας καὶ κρυπτομένου ὄπισθεν τῆς Πίνδου καθίστησιν ὑπέρυθρον ὁμοιοχρώμως καὶ ὡσεὶ ἀντανακλῶν πυρκαϊὰν ἐκεῖ που ἐπινεμομένην, καὶ μόνον τὰ δένδρα τῶν ἐγκατεσπαρμένων ἐν τῷ πεδίῳ κωμῶν ἐπιφαίνονται ὡς ὀάσεις ἐν τῇ πυραυγεῖ ταύτῃ Σαχάρᾳ, ἐνῷ ἀριστερᾷ ἀργυροδίνης ἑλικοειδῶς παραρρέει τὸ πεδίον ὁ τῆς Πόρτας ποταμὸς καὶ ἀμπελών ἐκτεταμένος καὶ εὐθαλέστατος περιστέφει τὴν Μονήν.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

Ν. Γ. Χ. ΖΩΓΙΔΗΣ

ΘΕΟΚΡΙΤΟΥ ΕΙΔΥΛΛΙΟΝ

ΓΙΔΟΒΟΣΚΟΣ Η ΑΜΑΡΥΛΛΙΣ

Ὡς που τραγοῦδι ἕνα νὰ 'πῶ 'ς τὴν ὄμορφη Μαροῦλλα
Ἐκεῖ ἀπάνου 'ς τὸ βουνὸ ἂς βόσκουνε τὰ γίδια
κι' ὁ Τίτυρος νὰ τὰ φυλᾷ. Τίτυρ' ἀγαπημένε,
βόσκε τὰ γίδια βόσκε τα, καὶ φέρε τα 'ς τὴ βρύσι.
καὶ τὸ ψαρό μας τὸ τραγὶ κύττα μὴ σὲ κουτρίσῃ.
Καὶ σὺ καλή μου Μαρουλλὶ γιατὶ ὀχ τὴ σπηλιά σου
τοῦ νιοῦ ποῦ τόσο σ' ἀγαπᾷ δὲν βγαίνεις νὰ 'μιλήσῃς;
Τί, μὲ μισᾷς; Σοῦ φαίνομαι κακὸς καὶ πλατομύτης;
Γιὰ 'ναι τὰ γένεια μου μακρυά; Νὰ σκοτωθῶ μὲ κάνεις.
Σοὔφερα δέκα μῆλα διέ, καὶ τἄκοψ' ἀπὸ κεῖθε
ὁποῦ μ' ἐπρόσταξες ἐσύ, κυρά μου, νὰ τὰ κόψω
κι' ἄλλα σοῦ φέρνω αὔριο, μὰ κύτταξέ με κἄνε,
καὶ διὲ τὴν λύπη τὴν σκληρὴ ποῦ καίει τὴν καρδιά μου.
Ἄχ, νὰ γενόμουν μέλισσα μικρὴ ποῦ βουβουνίζει
νὰ διαπεράσω τὸν κισσὸ καὶ τὴν χλωρὴ τὴ φτέρι
καὶ νὰ ἔμπω μέσα 'ς τὴ σπηλιὰ ποῦ κρύβεσαι Μαροῦλλα.
Ἄχ! τώρα, τώρα ἔννοιωσα ὁ Ἔρωτας τί εἶναι·
βαρὺς θεός, τοῦ λιονταριοῦ θὰ βύζαξε τὸ γάλα,
κ' ἡ μάνα του τὸν ἔθρεψε τὸν σκύλο μὲς στὸ λόγγο,
ὡς μέσ' ἀπὸ τὰ κόκκαλα μοῦ ρούφιξε τὸ αἷμα.
Ἀμαρυλλί μου ὄμορφη, μὰ κι' ἄσπλαχνη σὰν πέτρα,
Μαυροφρυδοῦ, νεράϊδα μου, ἔβγα κι' ἀγκάλιασέ με,
νὰ σὲ φιλήσω ἄφες με, νὰ σὲ φιλήσω θέλω.
Εἶναι γλυκὸ τὸ φίλημα κι' ἂς εἶναι φιλὶ κούφιο.
Ξαλλοιῶς, καλή Μαροῦλλα μου, ἐτοῦτο τὸ στεφάνι
ποῦ σοὔπλεξα μὲ σέλινα καὶ μ' ἄνθια μυρουδάτα
νὰ τὸ μαδήσω σὲ λιανὰ κομμάτια θὰ μὲ κάμῃς.
Ὦ δυστυχής, τί ἔπαθα! σκληρή μήτε μ' ἀκούεις!
Σὰν ἔτσι θές, τὴν κάπα μου, σκληρή, θὰ τὴν πετάξω
κι' ἀνάμεσα 'ς τὰ κύματα ἐκεῖ θὰ νὰ πηδήξω
ποῦ παλαμίδες ὁ ψαρᾶς παραμονεύει ὅλπις
καὶ σὰν πνιγῶ ὀχαρίστησι γλυκειὰ θὲ ν' ἀπολαψῃς.
Καὶ πρὶν αὐτὸ τὸ γνώριζα, σὰν ἤθελα νὰ μάθω
ἂν μ' ἀγαπᾷς, γιατ' ἔβαλα τῆς παπαρούνας φύλλο
κ' ἐκεῖνο δὲν ἐπλάνταξε παρὰ βουβὸ ἐμαράθη.
Καλὰ μοῦ τὸ 'πε ἡ Ἀγροιὼ τὸ κόσκινο ποῦ ρίχνει
ὄντες κοντά μου μάζευεν ἀστάχυα στὸ χωράφι,
ἐγὼ πολὺ πῶς σ' ἀγαπῶ καὶ σὺ δὲν μὲ λογιάζεις.
Μὲ δυὸ γιδάκια ἔχω κ' ἐγὼ μιὰ γίδα φυλαμένη,
μοῦ τὴ γυρεύει ἡ Ἀρθακιά, μελαχροινὸ κορίτσι,
καὶ θὰ τὴν δώσω γιατὶ ἐσὺ πολὺ μοῦ καμαρώνεις.
—Νά! τὸ δεξὶ τὸ μάτι μου πηδᾷ καὶ σπαρταρίζει!
Καὶ τάχα μου θὰ τὴν ἰδῶ! 'Σ τοὺς πεύκους ἀποκάτω
ἂς πάω νὰ πέσω κ' ἐξ ἀρχῆς ἂς τραγουδήσω πάλι,
ἴσως μοῦ ῥίψῃ μιὰ ματιά· δὲν εἶν' ἀπὸ λιθάρι.
—Σὰν ἤθελε μιὰν ὄμορφη νὰ πάρῃ ὁ Ἱππομένης
ἐσκόρπιζεν ὁ πονηρὸς 'ς τὸ δρόμο χρυσᾶ μῆλα,
καὶ τότ' ἡ Ἀταλάντη του ἀπ' ἔρωτα τρελλάθη.
Καὶ ὁ Μελάμπης ἔφερε 'ς τὴν Πύλο τὸ κοπάδι,
καὶ τότε μόνον 'ς τ' ἀδερφοῦ τὴν ἀγκαλιὰ κοιμήθη
τῆς Ἀλφεσίβας ἡ καλὴ ἡ νόστιμη της μάνα.
Μὰ καὶ τὴν Ἀφροδίτη μας ὁ Ἄδωνις, Μαροῦλλα,
ὅταν ἀπάνου στὸ βουνὸ ἔβοσκε τὸ κοπάδι,
δὲν ἔκαμε ἀπὸ ἔρωτα σὲ τόση νἄλθῃ λύσσα
π' οὔτε νεκρὸν τὸν ἄφινε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της;
Ὠιμέ! τὸν Ἐνδυμίωνα τὸν ὕπναρᾶ ζηλεύω,
κι' αὐτὸν τὸν Ἰασίωνα ζηλεύω, Μαρουλλί μου
ποῦ ὅσα ἔπαθε νὰ 'πῶ δὲν εἶναι συχωρεμένο . . . .
Μὰ πόνεσέ μου ἡ κεφαλή, καὶ σένα δὲ σε μέλει.
Λοιπὸν τελειώνω τ' ὀχληρὸ ἐτοῦτο μου τραγοῦδι,
κ' ἐδῶ νεκρὸς θὰ ξαπλωθῶ οἱ λύκοι νὰ μὲ φάγουν·
γλυκὸ σὰ μέλι θὰ φανῇ αὐτὸ στὸ λάρυγγά σου.

Γ. Μ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασιλείου Πατρικίου *ἰατροῦ, παρέδρου μέλους καὶ γραμματέως τοῦ Ἰατροσυνεδρίου. Μελέτη περὶ τῆς ἰαματικῆς δυνάμεως τῶν ἐν Κυλλήνῃ μεταλλικῶν ὑδάτων. Σελ. 44. 1894.*

Τοῦ αὐτοῦ. *Περὶ ἀπολυμάνσεως καὶ προφυλάξεως ἀπὸ τῶν ὀξέων λοιμωδῶν νοσημάτων (τυφοειδοῦς πυρετοῦ, διφθερίτιδος, ὀστρακιᾶς, εὐλογίας, χολέρας, λειρίου, λοιμώδους πνευμονίας, κοκκύτου). Σελ. 142. 1894.*

Τὰ εἰρημένα ἄρτι ἐκδοθέντα δύο πονήματα ὑπὸ τοῦ γραμματέως τοῦ Ἰατροσυνεδρίου κ. Β. Πατρικίου ἰατροῦ, πληροῦσι σπουδαιοτάτην ἔλλειψιν τοῦ εἴδους τούτου τῶν παρ' ἡμῖν περὶ ὑγιεινῆς συγγραφῶν, ἐπικαίρως ἐκδοθέντα, ἐν ᾧ χρόνῳ τόσος γίνεται λόγος περὶ τῆς δημοσίας ὑγείας.

Τὸ πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῆς Κυλλήνης, ἅτινα τελευταῖον διὰ τῆς κατασκευῆς μέχρις αὐτῶν διακλαδώσεως τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν-Πελοποννήσου κατέστησαν προσιτώτερα εἰς πάντας, ἀπέβη δὲ καὶ ἀνετωτέρα ἡ ἐν Κυλλήνῃ διατριβὴ κατασκευασθέντων λουτρώνων, ξενοδοχείων κτλ.

Ὁ συγγραφεὺς τὴν πρώτην μελέτην του διαιρεῖ εἰς πέντε κεφάλαια. Ἐν τῷ πρώτῳ πραγματεύεται περὶ τῆς χημικῆς ἀναλύσεως τῶν ὑδάτων παραθέτων καὶ συγκρίνων πάσας τὰς μέχρι τοῦδε γενομένας ἀναλύσεις ὑπὸ Ἑλλήνων χημικῶν καὶ ἀλλοδαπῶν. Ἐν τῷ Βῳ περὶ τῶν θειούχων ἰαματικῶν ὑδάτων ἐν γένει, συστατικῶν αὐτῶν καὶ τῆς φυσιολογικῆς ἐνεργείας των. Ἐν τῷ Γῳ περὶ τῆς φυσιολογικῆς καὶ θεραπευτικῆς ἐνεργείας τῶν ὑδάτων τῆς Κυλλήνης, καὶ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως. Ἐν τῷ Δῳ διαλαμβάνει στατιστικὴν τῶν προσελθόντων εἰς τὰ λουτρὰ ἀπὸ τοῦ 1880-87 ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκθέσεων τῶν ἰατρῶν τῶν λουτρῶν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν σιδηροδρόμων, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίων παρατηρήσεων. Ἐν τῷ Εῳ δὲ περιέχει περιγραφὴν τῶν ὑδροθεραπευτικῶν καταστημάτων τῆς Κυλλήνης.

Τὸ δεύτερον τῶν πονημάτων αὐτοῦ, τὸ περὶ ἀπολυμάνσεως καὶ προφυλάξεως ἀπὸ τῶν ὀξέων νόσων, εἶνε ἐγχειρίδιον ἀπαραίτητον εἰς πάντα πολίτην. Ἐν αὐτῷ πραγματεύεται πρῶτον περὶ τῶν ἀπολυμαντικῶν οὐσιῶν, τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως αὐτῶν, περὶ ἀπολυμάνσεως ἀποχωρημάτων, βόθρων, οἰκιῶν, νεροχυτῶν, ἁμαξῶν, πτωμάτων κ.τ.λ. Πλὴν τούτων δὲ ἐν εἰδικοῖς κεφαλαίοις διαλαμβάνει περὶ ἀπολυμάνσεως διὰ τοῦ θειώδους ὀξέος, καὶ περὶ τοῦ τίνι τρόπῳ δύναται νὰ ὀργανωθῇ ἀπολυμαντικὸν σύστημα ἐν Ἑλλάδι ἐν ὥρᾳ ἐπιδημιῶν. Τελευταῖον εἰδικώτερον διαλαμβάνει τὰ περὶ προφυλακτικῶν μέσων ἀπὸ τῶν ὀξέων λοιμωδῶν νοσημάτων, τυφοειδοῦς πυρετοῦ, διφθερίτιδος, ὀστρακιᾶς, εὐλογίας, χολέρας, ἱλαρᾶς, λοιμώδους πνευμονίας καὶ κοκκύτου.

Τοιοῦτον εἶναι ἐν περιλήψει τὸ περιεχόμενον τῶν δύο τούτων πονημάτων ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν γεγραμμένων καὶ προσιτῶν παντί, τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς ἐξεπόνησεν ὡς χρησιμώτατον καὶ πολύτιμον ὁδηγὸν παντὸς πολίτου.

[Τὸ τεῦχος τῆς ἀλληλογραφίας τῆς γερμανικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ Μονάχου (Münchener Correspondez- Blatt etc) τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1893 περιέχει ποιημάτιον, ὅπερ ἀποτελεῖ μέρος τοῦ λόγου, ὃν ἀπήγγειλε πέρυσιν ὁ παρ' ἡμῖν ἀρχίατρος κ. Βερνάρδος Ὀρνστάϊν ἐν τῇ γενικῇ ἐν Ἀννοβέρῳ Συνόδῳ τῶν ἀνθρωπολόγων, περὶ τῆς μεταξὺ ψυχολογίας καὶ ἀνθρωπολογίας σχέσεως. Ἡ ἀφετηρία τῶν στίχων τούτων εἶνε τὸ λόγιον τοῦ Κοραῆ

> *«Τίς ὀλίγον, τίς πολὺ*
> *ὅλοι εἴμεθα τρελλοί».*

Οἱ στίχοι οὗτοι ἠξιώθησαν προσοχῆς καὶ ἀνεγράφησαν εὐφήμως καὶ ἔν τισι τῶν γερμανικῶν ἐφημερίδων· διὰ τοῦτο δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ μεταγράψωμεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἑλληνικὸν καθ' ἣν ἐποιήσατο αὐτῶν μετάφρασιν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὁ καθηγητὴς κ. Φίλιππος Α. Οἰκονομίδης.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ποιημάτιον τοῦ Ὀρνστάϊν εἶνε τόδε:]

ΟΛΟΙ ΤΡΕΛΛΟΙ

Ὁ κόσμος εἶν' εὐρὺ φρενοκομεῖον,
Ἄνθρωποι, ζῶα, ἔνοικοι φαιδροί,
Πλὴν δι' ἐγὼ κ' ἐγώ, τῶν αἰωνίων
Δὲν φαίνονται οἱ ἄνθρωποι μωροί·
Ἀλλὰ καὶ ὡς ταὼς ἂν φυσιοῦται,
Κ' ἂν ὡς ἐπαίτης ταπεινοφρονεῖ,
Κ' ἂν πλούτου ὀρεγόμενος πληροῦται,
Χρεῶν κἂν βάρος τὸν καταπονεῖ,
Κ' ἂν σκυθρωπάζει, κἂν γελᾷ, οὐχ ἧττον
Εἶν' ἐνδομύχως εἷς καὶ ὁ αὐτός!
Ὑποκρισίας πλήρης εἶν' ὡς ἦτον,
Κ' ἐγρηγορῶν κ' ὑπνώττων πᾶς βροτός......
Ὁ νόμος του δὲν εἶνε κωμῳδία;
Δὲν τιμωρεῖ τὸν φόνον ὡς κακόν,
Καὶ ὅμως ἐν μωρᾷ ἀναισθησίᾳ
Ὡς ἀνδρ' αὐτὸς τιμᾷ ἡρωϊκὸν
Τὸν κτείνοντα ψυχρῶς πλῆθος ὁμοίων
— Δι' ἐν τῆς δάφνης στέμμα δὴ λαμπρὸν —
Καὶ κλαίοντα μετὰ θερμῶν δακρύων
Κατόπιν πρὸς τὴν θέαν τῶν νεκρῶν;
Φεῦ! τὸ ἐγὼ ἀφ' ὅτου βασιλεύει
Καὶ ψέγεται ὁ Δαρβινισμὸς
Καὶ παρεδόθη ἐν ταὐτῷ τῇ χλεύῃ
Ὁ πᾶν σεπτὸν τιμῶν Δαρβινισμός,
Φρενοκομεῖον εἶν' ἡ Οἰκουμένη.....
Ἀλώπεκες τρυφῶσιν ἐν αὐτῷ.....
Τοιοῦτος πλὴν παράδεισος εὐφραίνει
Πεινῶντας:..... Πρὸς Θεοῦ, σᾶς ἐρωτῶ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 8ῃ Ἰουνίου 1894.

Φ. Α. Ο.

Ἐλευθέρα μετάφρασις τοῦ Γερμανικοῦ πρωτοτύπου τοῦ ἀρχιάτρου κ. Ὀρνστάϊν.

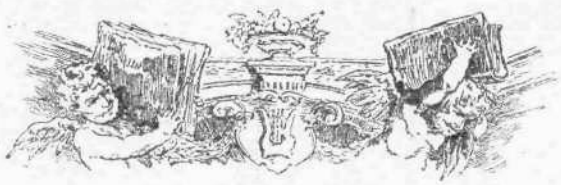

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Εἰς τὸν γαλλικὸν «Χρόνον» ὁ κριτικὸς Vyzewa δημοσιεύει κρίσεις περὶ ἑνὸς βουλγαρικοῦ μυθιστορήματος τοῦ Ἰβὰν Βαζώφ, «Ὑπὸ τὸν Ζυγόν» ἐπιγραφομένου, τοῦ ὁποίου ἐξεδόθησαν ἐσχάτως δύο μεταφράσεις, μία ἀγγλικὴ καὶ ἑτέρα γερμανική. Ὁ Ἰβὰν Βαζὼφ εἶνε ὁ ἱδρυτὴς τῆς βουλγαρικῆς φιλολογίας, ἡ ὁποία ὀλίγα ἀριθμεῖ ἔτη ὑπάρξεως. Γεννηθεὶς ἐν Σοπότῃ, μικρᾷ πόλει τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, τῷ 1850, ἠσθάνθη ἐνωρὶς τὰ στήθη του φλεγόμενα ὑπὸ διπλοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν ποίησιν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα. Μαθητὴς ἀκόμη ἔστελλε πατριωτικὰ ποιήματα εἰς μικρὸν βουλγαρικὸν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐν Ῥουμανίᾳ, τὸ πρῶτον ὄργανον τοῦ ἐθνικοῦ κόμματος. Τῷ 1870 διὰ νὰ ἐκπαιδευθῇ καλλίτερον καὶ νὰ ἐργασθῇ ἀποτελεσματικώτερον ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος του, ἀπῆλθεν εἰς Ῥουμανίαν, ὅπου ἔζησεν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς μικρὰν πόλιν παρὰ τὰ σύνορα μετ' ἄλλων νεαρῶν βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι ὡς αὐτὸς εἶχον ἀφήσει τὴν πατρίδα, διὰ νὰ τὴν ὑπηρετήσουν καλλίτερα. Τῷ 1872 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σοπότην, ἀλλὰ θεωρηθεὶς ὕποπτος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰπέλθῃ εἰς Ῥουμανίαν. Ἐκεῖ ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε τὰς πρώτας του ποιητικὰς συλλογὰς τὴν *Σημαίαν*, τὰ *Ἄλγη τῆς Βουλγαρίας*, τὴν *Ἀπελευθέρωσιν*, ἔργα κλασικὰ ἤδη, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμφανίσεώς των, ἐνέπνευσαν εἰς τὸν βουλγαρικὸν λαὸν τὸ κατὰ τῆς δουλείας μῖσος καὶ τὸν πόθον τῆς ἀπελευθερώσεως. Ὁ ποιητὴς ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ τελευταῖα γεγονότα, τὰ ὁποῖα κατέστησαν τὴν πατρίδα του Κράτος ἀνεξάρτητον. Ἡ πατριωτική του δρᾶσις τῷ ἐστοίχισε θυσίας, ἐξορίας, κινδύνους. Τελευταῖον, ὑπὸ τὸν Φερδινάνδον, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ῥωσσίαν, ὑποβλεπόμενος ὑπὸ τοῦ Σταμπούλωφ, ἐν Ὀδησσῷ δὲ ἔγραψε τὸ μυθιστόρημα «Ὑπὸ τὸν Ζυγόν» τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὄχι μόνον ὡς τὸ ἀριστούργημά του, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ ἀριστούργημα ὁλοκλήρου τῆς βουλγαρικῆς φιλολογίας. Τὸ μυθιστόρημα τοῦ Βαζώφ, ἐπαινεῖται πολὺ διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ζωηρότητα μὲ τὴν ὁποίαν εἶνε γραμμένον, διὰ τὴν περιπάθειαν ἢ τὴν κωμικὴν χάριν τῶν ἐπεισοδίων του, διὰ τὰς ἀμιμήτους περιγραφὰς τῆς βαλκανικῆς φύσεως καὶ τῆς βουλγαρικῆς ζωῆς. Ὁ Wyzewa φρονεῖ ὅτι γαλλιστὶ μεταφραζόμενον, δὲν θὰ κάμῃ ἀνάλογον ἐντύπωσιν ἐν Γαλλίᾳ ὡς ἐκ τοῦ καθαρῶς πατριωτικοῦ σκοποῦ του, τῆς τάσεως εἰς τὸ νὰ ἐξιδανικεύῃ τοὺς ἥρωας τῆς βουλγαρικῆς ἐλευθερίας καὶ εἰς τὸ νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς βουλγάρους ἀναγνώστας τὸ μῖσος κατὰ τῆς δουλείας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐστέναζον ἄλλοτε. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει τὸν Gosse, τὸν γράψαντα τὸν πρόλογον τῆς ἀγγλικῆς μεταφράσεως, νὰ κηρύττῃ τὸ μυθιστόρημα τοῦ Βαζώφ «ὡς ἓν τῶν ὡραιοτέρων ἔργων, τὰ ὁποῖα παρήγαγε μέχρι τοῦδε ἡ φιλολογία τῶν ἀνατολικῶν κρατῶν».

— Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Σαββάτου ἐπανελήφθη ἡ ἔκδοσις τοῦ «Ῥωμηοῦ» τοῦ κ. Σουρῆ. Ἡ ἐν ἀρχῇ ἀγγελία τῆς ἐπαναλήψεως ἄρχεται διὰ τῶν ἑπομένων στίχων:

Ἀρχὴ καὶ πάλιν κοπετῶν καὶ στεναγμῶν καὶ μόχθων . . .
Κατακαϋμένε Φασουλῆ μὲ τὰ σγουρὰ μαλλιά.
Χαιρέτισε μὲ δάκρυα τοῦ κύματος τὸν ρόχθον
Ποῦ σὲ γλυκονανάριζε εἰς τὴν ἀκρογιαλιά.
Καὶ πάλιν ἐπισκόπησε τὴν θέσιν τῆς πατρίδος
Γιατὶ τελειώνουν τὰ λιανὰ τῆς δεκαετηρίδος.

— Οἱ περισσότεροι γράψαντες ἐν Γαλλίᾳ περὶ τῆς «Λούρδης», τοῦ νέου μυθιστορήματος τοῦ Ζολᾶ, δὲν θεωροῦσιν αὐτὸ ἐκ τῶν καλλιτέρων τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου. Μετὰ τὴν παρέλευσιν μάλιστα τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ, κριτικοί τινες ἐπέκριναν αὐτὸ ὁριμύτατα.

— Εἰς τὸ «Ἄστυ» ἤρχισε δημοσιευόμενον ἐν ἐπιφυλλίδι «Τὸ Ναυάγιον» ἐκτενὲς διήγημα τοῦ κ. Γερασίμου Βώκου, τοῦ συγγραφέως τοῦ πολιτικοῦ μυθιστορήματος «Ὁ Κύριος Πρόεδρος». Εἶνε δραματικωτάτη ἐξιστόρησις ἑνὸς ναυαγίου, μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ δυνάμεως γεγραμμένη.

— Ὡς ἔκτακτον φαινόμενον γυναικείας ἐπιστημονικῆς ἐπιδόσεως, ἐθεωρήθη ἡ νεαρὰ δεσποινὶς Θηρεσία Λαβριόλα, δεκαεπταέτις μόλις, ἥτις ἐξετασθεῖσα ἐσχάτως ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν τῆς ἐν Ῥώμῃ Νομικῆς Σχολῆς ἠξιώθη διπλώματος μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα. Θέμα τῆς ἐναισίμου αὐτῆς διατριβῆς ἦτο: *Ἡ τιμὴ ὑπὸ δικαστικὴν ἔποψιν*.

— Ὁ γνωστὸς Γάλλος συγγραφεὺς Ἀνατὸλ Φρὰνς ἐξέδωκε καὶ αὐτὸς νέον τρυφερώτατον μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ἐρυθρὸν Κρῖνον» τὸ ὁποῖον ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς καὶ κατέστη ταχέως τὸ προσφιλὲς ἀνάγνωσμα τῶν κυριῶν.

— Κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἀπονομῆς τῶν βραβείων εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν παρισινῶν Λυκείων, ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Λέγκ, ποιητὴς καὶ λογογράφος ἅμα διακεκριμένος, ἀπήγγειλε γλαφυρώτατον λόγον, πλήρη πολυτίμων πρὸς τὴν νεότητα ὑποθηκῶν. «Αἱ ἀνθρώπιναι κοινωνίαι—εἶπεν ἐν ἐπιλόγῳ— ἔχουν ὅπως ἡ θάλασσα ἀμπώτεις καὶ πλημμυρίδας αἰωνίους. Ὅπως αὐταὶ καὶ ἐκεῖναι ἔχουν τὰς τρικυμίας των. Ποτὲ ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἀπελπιζώμεθα. Παρὰ πᾶσαν καταιγίδα, ὁ κόσμος θὰ ἐπιτελέσῃ τὸν προορισμόν του. Οὔτε οἱ ἀπαγορευτικοί, οὔτε οἱ παράφωροι θὰ τοῦ ἀνακόψουν τὸν δρόμον. Βαδίζει μετ' ἀκατανικήτου ὁρμῆς πρὸς «καλλιτέραν καὶ εὐτυχεστέραν ἀνθρωπότητα» πρὸς πάντοτε ὑπέρτερον ἰδεῶδες, δικαιοσύνης, ἀδελφότητος καὶ ἐλευθερίας».

Θεατρικὰ

Ὁ Βέρδης ἐτροποποίησε σημαντικῶς τὸ τέλος τῆς τρίτης πράξεως τοῦ «Ὀθέλλου» του, ἔπεμψε δὲ τὸ χειόγραφον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ παρισινοῦ «Μελοδράματος» διὰ τὰς προσεχεῖς παραστάσεις τοῦ ἔργου. Ἐπίσης εἰς τὴν τρίτην πρᾶξιν, ὁ Βέρδης ὑπεσχέθη νὰ γράψῃ νέαν μουσικὴν διὰ τὸν χορὸν τῶν ἀκολούθων, οἱ ὁποῖοι θὰ περιστοιχίζουν τὸν Δόγην κατὰ τὴν εἴσοδόν του.

— Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ἐδόθη διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Παραδείσου» ἡ τετράπρακτος τραγῳδία τοῦ κ. Ἰωάννου Καλοστύπη «Προμηθεὺς ἐν Ὀλύμπῳ». Ὁ θίασος «Πρόοδος» ἐφρόντισε νὰ ἀναβιβάσῃ τὸ ἔργον μετὰ σπανίας διὰ θερινὸν θέατρον σκηνικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ μηχανισμῶν καὶ πυροτεχνημάτων καὶ μουσικῆς· χάριν δὲ εἰς τὰ ἐλκυστικὰ ταῦτα, ὁ κόσμος συρρέει καθεκάστην. Ἀλλ' ὑπὸ φιλολογικὴν ἔποψιν τὸ ἔργον τοῦ κ. Καλοστύπη ὑστερεῖ σημαντικῶς, ἐκρίθη δὲ δυσμενῶς ὑφ' ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου. Οἱ μακροὶ μονόλογοι, τοῦ Προμηθέως προπάντων, καθιστῶσιν αὐτὸ εἰς ἄκρον πληκτικόν, γενικῶς δὲ δὲν εἶνε γραμμένον μετὰ τῆς ποιητικῆς ἐκείνης δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἀπῄτει ἡ εὐρύτης τοῦ θέματος.

— Τὴν παρελθοῦσαν Τρίτην εἰς τὸ θέατρον Τσόχα ἀνεβιβάσθη τὸ νέον ἱστορικὸν δρᾶμα τοῦ κ. Δημ. Γρ. Καμπουρόγλου «Ἡ Νεράϊδα». Περὶ τούτου θὰ γράψωμεν εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον.

— Νέος δραματικὸς θίασος συνεκροτήθη ὑπὸ τὸν κ. Μιχαὴλ Ἀρνιωτάκην καὶ ἤρχισε τὰς παραστάσεις του εἰς τὸ θέατρον τῶν Ὀλυμπίων. Ἐν αὐτῷ πρωταγωνιστεῖ ἡ διαπρεπὴς καλλιτέχνις Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, χειροκροτουμένη καθεκάστην ἐνθουσιωδῶς ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν αὐτῆς θαυμαστῶν.

— Βεβαιοῦται ὅτι προσεχῶς ἔρχεται ἐκ Μυτιλήνης ὁ κ. Δ. Βερναρδάκης ἵνα παραστῇ κατὰ τὰς δοκιμὰς τοῦ νέου αὐτοῦ δράματος «Ἀντίόπη». Πολὺ πιθανὸν θεωρεῖται ὅτι θὰ δώσῃ αὐτὸ εἰς τὸν θίασον τῆς κυρίας Παρασκευοπούλου.